

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Tomáš Proschek

**PRÁVNÍ ZÁKLAD A AKTUÁLNÍ ČINNOST
MEZINÁRODNÍHO TRESTNÍHO SOUDU**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Prof. JUDr. Pavel Šturma, DrSc.

Katedra: Mezinárodního práva

Datum vypracování práce: Březen 2010

„Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.“

V Praze dne 29. března 2010

Tomáš Proschek

Poděkování

Děkuji tímto panu prof. JUDr. Pavlu Šturmovi, DrSc. za jeho cenné rady a připomínky, kterými přispěl k vypracování mé diplomové práce.

Obsah

Úvod.....	3
1. Myšlenka vzniku mezinárodního trestního soudu	5
1.1 Versailleská smlouva a meziválečné období	5
1.2 Mezinárodní vojenské tribunály v Norimberku a Tokiu	6
1.3 Vývoj v období tzv. studené války	7
1.4 Ad hoc trestní tribunály pro bývalou Jugoslávii a pro Rwandu	7
1.5 Negociace Statutu Mezinárodního trestního soudu	9
1.6 Mezinárodní diplomatická konference v Římě.....	10
1.7 Vstup Statutu v platnost.....	11
2. Statut Mezinárodního trestního soudu – hmotněprávní aspekty.....	12
2.1 Příslušnost soudu <i>ratione materiae</i>	12
2.1.1 Genocida (čl. 6 Statutu)	12
2.1.2 Zločiny proti lidskosti (čl. 7 Statutu).....	16
2.1.3 Válečné zločiny (čl. 8 Statutu).....	22
2.1.3.1 Válečné zločiny v rámci mezinárodních ozbrojených konfliktů - čl. 8 odst. 2 písm. a), b) Statutu	23
2.1.3.2 Válečné zločiny v rámci ozbrojených konfliktů jiné než mezinárodní povahy – čl. 8 odst. 2 písm. c) až f) a odst. 3 Statutu.	32
2.1.4 Zločin agrese.....	35
2.2 Příslušnost Soudu <i>ratione temporis</i>	38
2.3 Příslušnost Soudu <i>ratione personae</i>	39
2.4 Předpoklady pro výkon jurisdikce (čl. 12).....	40
2.5 Spouštěcí mechanismus Soudu (čl. 13)	41
2.5.1 Oznámení o situaci podané smluvní stranou (čl. 14).....	41
2.5.2 Oznámení o situaci podané Radou bezpečnosti.....	42
2.5.3 Zahájení vyšetřování žalobcem z vlastní iniciativy (čl. 15)	43
2.6 Princip komplementarity.....	44
2.7 Obecné zásady trestního práva ve Statutu	46
2.7.1 Zásada <i>nullum crimen sine lege</i> (čl. 22)	46
2.7.2 Zásada <i>nulla poena sine lege</i> (čl. 23).....	47
2.7.3 Zákaz zpětné účinnosti <i>ratione personae</i> (čl. 24).....	47
2.7.4 Zásada individuální trestní odpovědnosti (čl. 25).....	47
2.7.5 Vyloučení jurisdikce nad osobami mladšími osmnácti let	50

2.7.6 Zákaz zohledňování veřejné funkce	50
2.7.7 Odpovědnost velitelů a jiných nadřízených (čl. 28)	51
2.7.8 Zásada nepromlčitelnosti zločinů spadajících do jurisdikce Soudu	53
2.7.9 Subjektivní stránka zločinu (čl. 30)	53
2.7.10 Okolnosti vylučující trestní odpovědnost (čl. 31).....	54
2.7.11 Skutkový nebo právní omyl (čl. 32)	56
2.7.12 Rozkazy nadřízeného a právní povinnosti (čl. 33)	57
2.7.13 Jiné principy trestního práva obsažené ve Statutu	58
3. Situace předané Mezinárodnímu trestnímu soudu.....	59
3.1 Demokratická republika Kongo.....	59
3.1.1 Případ Thomas Lubanga Dyilo	59
3.1.2 Případ Germain Katanga a Mathieu Ngudjolo Chui.....	61
3.1.3 Případ Bosco Ntaganda.....	62
3.2 Uganda	63
3.2.1 Případ Joseph Kony, Vincent Otti, Okot Odhiambo a Dominic Ongwen	63
3.3 Středoafriická republika.....	64
3.3.1 Případ Jean-Pierre Bemba Gombo.....	65
3.4 Súdán (Dárfúr)	65
3.4.1 Případ Ahmad Muhammad Harun („Ahmad Harun“) a Ali Muhammad Ali Abd-Al-Rahman („Ali Kushayb“)	66
3.4.2 Případ Omar Hassan Ahmad Al Bashir	67
Závěr	69
Resumé.....	71
Seznam zkratk	73
Seznam použité literatury	74

Úvod

V průběhu dvacátého století bylo lidstvo svědkem stovek konfliktů ať už vnitrostátní či mezinárodní povahy, které si vyžádaly miliony obětí. V rámci mnoha z těchto konfliktů docházelo k páchání činů, jež svojí povahou a svým rozsahem překračovaly hranice států. Často šlo o činy páchané v souladu s vládní politikou konkrétního státu, popř. přímo na rozkaz vedoucích činitelů. Tyto osoby z důvodu jejich postavení nebylo možno stíhat před řádným soudem.

Již po skončení první světové války se vítězné mocnosti neúspěšně pokusily postavit před soud jednoho z jejich iniciátorů, německého císaře Viléma II. Zde se poprvé ukázala slabina v podobě nedostatečně rozvinutých norem v oblasti mezinárodního práva trestního. Individuální trestní odpovědnost našla své místo v mezinárodním právu až po skončení druhé světové války, a to během tzv. norimberského procesu vedeného proti vůdčím představitelům nacistického Německa. Právě Norimberský tribunál znamenal zásadní milník ve vývoji mezinárodního práva trestního.

V období následujících padesáti let nedošlo v oblasti mezinárodního trestního soudnictví i přes některé snahy téměř k žádnému pokroku. Důvody byly především politické. Bipolární rozdělení světa nevytvářelo vhodné podmínky pro rozvoj mezinárodního trestního soudnictví ani mezinárodního práva trestního vůbec. Teprve koncem osmdesátých a počátkem devadesátých let se s postupným pádem komunistických diktatur vytváří příznivější atmosféra pro jednání i na půdě Organizace spojených národů. Důležitým impulsem pro další vývoj se staly krvavé lokální konflikty vypuknuvší na území bývalé Jugoslávie a později Rwandy, na něž reagovala Rada bezpečnosti Organizace spojených národů zřízením mezinárodních trestních tribunálů k vyšetření a potrestání zločinů zde spáchaných.

V důsledku zřízení ad hoc trestních tribunálů se do popředí zájmu opět dostala myšlenka vzniku stálého mezinárodního trestního soudu. Původní myšlenka se postupně měnila v realitu. Nejprve došlo v roce 1998 k přijetí Statutu Mezinárodního trestního soudu na konferenci v Římě a 1. července 2002 pak tento Statut vstoupil v platnost. Byla tak završena dlouholetá snaha o skoncování s beztrestností pachatelů zločinů, jež se týkají celého mezinárodního společenství.

Cílem předkládané práce je podat ucelený výklad o vývoji, jež předcházel samotnému vzniku Mezinárodního trestního soudu, přičemž se jedná pouze o nastínění nejdůležitějších milníků v tomto vývoji. Dále se autor věnuje samotnému Statutu Mezinárodního trestního soudu, přičemž důraz je kladen především na části 2. a 3. Statutu, tj. jurisdikce Mezinárodního trestního soudu a obecné zásady trestního práva ve Statutu. Tuto část lze považovat za jádro celé práce. V závěrečné části je pak uveden přehled činnosti Soudu, konkrétně jednotlivé situace předané Mezinárodnímu trestnímu soudu a jednotlivé případy v současné době Mezinárodním trestním soudem řešené.

Tato práce je dokončena k 29. březnu 2010.

1. Myšlenka vzniku mezinárodního trestního soudu

1.1 Versailleská smlouva a meziválečné období

První pokusy o zřízení mezinárodního trestního tribunálu je třeba hledat již v období po 1. světové válce. Podle čl. 227 Versailleské smlouvy z 28. června 1919 mělo dojít k vydání bývalého německého císaře Viléma II. pro nejhrubší porušení zásad mezinárodní mravnosti a posvátné autority smluv, a dalších osob (německých důstojníků) pro porušení válečného práva mezinárodnímu soudu (čl. 228). Tento mezinárodní soud se měl skládat z pěti soudců, z nichž vždy jeden měl být jmenován každou z mocností: Spojenými státy americkými, Velkou Británií, Francií, Itálií a Japonskem. K realizaci těchto ustanovení Versailleské smlouvy však nedošlo, stejně jako k vydání Viléma II., neboť Nizozemí mu poskytlo azyl a nevyhovělo žádosti o jeho vydání.

V období mezi světovými válkami vznikla řada návrhů na zřízení mezinárodního trestního soudu ze strany některých nevládních organizací (např. International Association of Penal Law, International Law Association, Meziparlamentní unie; první dva návrhy se od sebe vzájemně lišily především tím, že dříve zmíněný byl liberálnější: výslovně totiž zakazoval trest smrti, zatímco pozdější návrh jej připouštěl za podmínky, že je přípustný podle národního práva pachatele).

Žádný z výše uvedených návrhů se nestal oficiálním dokumentem. Tím se stal pouze návrh V. Pelly, který měl vliv na vypracování Úmluvy o předcházení a potlačování terorismu z r. 1937 vypracované v rámci Společnosti národů. Společně s touto Úmluvou byla podepsána dodatková Úmluva o zřízení mezinárodního trestního soudu, jež měl soudit pachatele teroristických činů a jehož sídlem měl být Haag. Aplikovatelným právem mělo být platné vnitrostátní trestní právo, a to buď právo místa činu nebo právo státu, který předal pachatele soudu k potrestání. V důsledku nedosažení potřebného počtu ratifikací však ani jeden z těchto dokumentů nevstoupil v platnost.

1.2 Mezinárodní vojenské tribunály v Norimberku a Tokiu

Dne 8. srpna 1945 došlo mezi vládami Velké Británie, USA, Francie a Sovětského svazu k uzavření tzv. Londýnské dohody - Dohody o stáhnutí a potrestání hlavních válečných zločinců evropské osy, na jejímž základě byl zřízen Mezinárodní vojenský tribunál se sídlem v Norimberku. Součástí Londýnské dohody se stal také Statut tohoto tribunálu.¹ Samotný proces s hlavními německými válečnými zločinci probíhal od října 1945 do září 1946. Obžalovaní byli souzeni pro zločiny proti lidskosti, válečné zločiny a zločiny proti míru.

I přes kritiku Mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku i jeho Statutu² nelze než souhlasit s názorem, že „při posuzování právní povahy Mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku je třeba vzít v úvahu zvláštní situaci, ve které vznikl“.³

Obdobně jako Mezinárodní vojenský tribunál v Norimberku, měl také Mezinárodní vojenský tribunál pro Dálný východ v Tokiu soudit hlavní válečné zločince, tentokrát z řad japonských politiků, úředníků a vojenských osob. Od Norimberského tribunálu se lišil především způsobem svého vzniku,⁴ naopak společné oběma tribunálům (až na výjimky) bylo aplikované materiální právo stanovené v jejich statutech.

Význam Norimberského vojenského tribunálu spočívá především v přínosu, jaký znamenaly pro oblast mezinárodního práva zásady obsažené v jeho statutu a rozsudcích. Tyto byly následně v roce 1950 Komisí pro mezinárodní právo uznány jako Zásady mezinárodního práva uznané v Chartě Norimberského tribunálu a jeho rozsudcích.⁵

Nezpochybnující všechny klady, které zřízení vojenských tribunálů přineslo, nutno podotknout, že se vyznačovaly prvky staršího mezinárodního práva válečného,

---

¹ Text Londýnské dohody a připojeného Statutu Mezinárodního vojenského tribunálu viz Outrata, V. a kol. *Dokumenty ke studiu mezinárodního práva a politiky I.* 2. vyd. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1963, s. 526-535.

² Srov. Ahlbrecht, H. *Geschichte der völkerrechtlichen Strafgerichtsbarkeit im 20. Jahrhundert.* Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 1999, s. 73 an.

³ Šturma, P. *Mezinárodní trestní soud a stáhnutí zločinců podle mezinárodního práva.* Praha: Nakladatelství Karolinum, 2002, s. 114.

⁴ Mezinárodní vojenský tribunál pro Dálný Východ byl zřízen Vyhlášením generála McArthura, viz Ahlbrecht, H. *Geschichte der völkerrechtlichen Strafgerichtsbarkeit im 20. Jahrhundert.* Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 1999, s. 105 an.

⁵ Text viz Outrata, V. a kol. *Dokumenty ke studiu mezinárodního práva a politiky I.* 2. vyd. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1963, s. 536-537.

umožňujícího okupačním mocnostem výkon prozatímní justice, včetně trestních soudů k souzení válečných zločinů.

1.3 Vývoj v období tzv. studené války

Vývoj v oblasti mezinárodního práva trestního byl po následující desetiletí ovlivněn existencí studené války. Přestože v tomto období došlo k přijetí dvou úmluv, které předpokládaly vznik mezinárodního trestního soudu (čl. VI Úmluvy o zabránění a trestání zločinu genocidia z roku 1948⁶ a čl. V Mezinárodní úmluvy o potlačení a trestání zločinu apartheidu z roku 1973⁷), k jeho zřízení nakonec nedošlo.

V oblasti hmotného práva předložila Komise v letech 1951 a 1954 na základě pověření ze strany Valného shromáždění OSN návrh Kodexu zločinů proti míru a bezpečnosti lidstva (dále jen „Kodex“). V obou případech však došlo k odložení jeho projednání.

Teprve se změnou politické situace, ke které došlo koncem 80. a počátkem 90. let, a s postupným koncem studené války se vytvořily vhodnější podmínky pro spolupráci mezi státy mj. také v oblasti mezinárodního práva trestního. Právě tyto změny umožnily nejen přijetí Kodexu v roce 1996 a zřízení dvou ad hoc tribunálů OSN, ale především otevřely cestu k přijetí Statutu Mezinárodního trestního soudu.

1.4 Ad hoc trestní tribunály pro bývalou Jugoslávii a pro Rwandu

Zlom v oblasti mezinárodního trestního soudnictví přišel v souvislosti se zločiny, k nimž docházelo na území bývalé Jugoslávie od r. 1991 a které vyvolaly pobouření a frustraci světové veřejnosti. V reakci na tyto zločiny přijala Rada bezpečnosti OSN (dále jen „Rada bezpečnosti“) v květnu 1993 rezoluci č. 827, kterou zřídila Mezinárodní tribunál pro stíhání osob odpovědných za vážná porušení mezinárodního humanitárního práva spáchaná na území bývalé Jugoslávie od r. 1991 (dále jen „ICTY“ – International Criminal Tribunal for Former Yugoslavia). Rada

---

⁶ Text viz Potočný, M. - Ondřej, J. *Dokumenty mezinárodního práva II*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum, 1996, s. 69-71.

⁷ Publikovaná jako vyhláška ministerstva zahraničních věcí č. 116/1976 Sb.

bezpečnosti jednala v případě zřízení ICTY na základě Kapitoly VII Charty OSN (dále jen „Charta“).⁸

Příslušnost ICTY *ratione materiae* (věcná kompetence) je vymezena v čl. 2 až 5 Statutu ICTY. Jedná se o následující kategorie zločinů podle mezinárodního práva: závažná porušení Ženevských úmluv o ochraně obětí války z roku 1949 (čl. 2), porušení zákonů a obyčejů války (čl. 3), genocida (čl. 4) a zločiny proti lidskosti (čl. 5).

Příslušnost ICTY *ratione personae* (osobní kompetence) se podle čl. 6 Statutu ICTY vztahuje jen na fyzické osoby. Vyloučeny jsou tak osoby právnické.

Zároveň Statut ICTY potvrdil některé zásady uznané ve Statutu a rozsudku Norimberského tribunálu, především zásadu individuální trestní odpovědnosti (čl. 7 odst. 1), dále zásadu, podle níž obviněnou osobu nezbujuje odpovědnosti za zločiny podle mezinárodního práva skutečnost, že jednala jako hlava státu nebo jako odpovědný vládní činitel (čl. 7 odst. 2). V neposlední řadě obviněnou osobu nezbujuje odpovědnosti také skutečnost, že tato jednala na příkaz vlády nebo nadřízeného (čl. 7 odst. 4).

Podobně jako v případě ICTY došlo ke zřízení dalšího ad hoc mezinárodního trestního tribunálu – Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu (dále jen „ICTR“ - International Criminal Tribunal for Rwanda) na základě rezoluce Rady bezpečnosti (č. 955 z roku 1994). Rada bezpečnosti tak reagovala na zločiny, páchané během občanské války na území Rwandy a sousedních států radikálními Hutuy vůči menšinovým Tutsiům a umírněným Hutům.

Podle rezoluce č. 955 má ICTR „soudit osoby odpovědné z činů genocidy a dalších závažných porušení mezinárodního humanitárního práva, spáchaných na území Rwandy, a rwandské občany odpovědné z takových činů a porušení spáchaných na území sousedních států mezi 1. lednem a 31. prosincem 1994“.⁹

Příslušnost ICTR *ratione materiae* je vymezena v čl. 2 až 4 Statutu ICTR a vztahuje se na následující zločiny podle mezinárodního práva: genocida (čl. 2), zločiny proti lidskosti (čl. 3) a porušení čl. 3 společného Ženevským úmluvám a Dodatkového

---

⁸ Text Charty OSN viz Potočný, M. - Ondřej, J. *Vybrané dokumenty ke studiu mezinárodních organizací*. 2. doplněné a rozšířené vydání. Praha: Nakladatelství Karolinum, 1998, s. 14-30.

⁹ Text rezoluce S/RES/955 (1994) dostupný na internetové adrese <<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N95/140/97/PDF/N9514097.pdf?OpenElement>>.

protokolu II (čl. 4).

Příslušnost *ratione personae* uvedená v čl. 5 Statutu ICTR je shodná s čl. 6 Statutu ICTY a vztahuje se tudíž pouze na fyzické osoby.

Rozdíl mezi ICTY a ICTR spočívá především ve skutečnosti, že podle Statutu ICTR se již nevyžaduje tzv. *war nexus*, tedy souvislost spáchaných zločinů s ozbrojeným konfliktem. Další podstatný rozdíl představuje rozšíření věcné příslušnosti ICTR na zločiny spáchané v průběhu vnitrostátního konfliktu.

Rozdílné je také vymezení územní a časové příslušnosti obou tribunálů. Zatímco podle čl. 8 Statutu ICTY se územní příslušnost soudu vztahuje pouze na zločiny spáchané na území bývalé Socialistické federativní republiky Jugoslávie, zahrnující její zemský povrch, vzdušný prostor a teritoriální vody, územní příslušnost ICTR se podle čl. 7 Statutu ICTR vztahuje nejen na vlastní území Rwandy, ale také na území sousedních států, pokud jde o zločiny tam spáchané rwandskými občany.

Časová příslušnost je dle čl. 8 Statutu ICTY omezena pouze pokud jde o dolní časovou hranici, a to datem 1. 1. 1991. Naproti tomu čl. 7 Statutu ICTR vymezuje dolní i horní časovou hranici. Jeho časová příslušnost se vztahuje na období od 1. 1. 1994 do 31. 12. 1994.

Oba ad hoc trestní tribunály OSN představují důležitý milník a mezistupeň na cestě ke zřízení stálého Mezinárodního trestního soudu. Jejich statuty, stejně jako judikatura, významným způsobem ovlivnily vývoj v oblasti mezinárodního práva trestního, a to jak pravidel materiálních, tak procesních. Statut Mezinárodního trestního soudu tak v mnohém navazuje na statuty obou ad hoc tribunálů, především pokud jde o materiální právo (definice zločinů).

1.5 Negociace Statutu Mezinárodního trestního soudu

V roce 1989 prosadil Trinidad a Tobago na pořad jednání Valného shromáždění OSN téma zřízení mezinárodního trestního soudu s úmyslem vytvořit účinný mechanismus k trestání drogových zločinů a boji proti mezinárodnímu obchodu s drogami.

Valné shromáždění OSN následně pověřilo Komisi pro mezinárodní právo v rámci její práce na Kodexu nejprve analyzováním otázky možnosti zřízení

mezinárodního trestního soudu a později i vypracováním návrhu statutu takového soudu. Poté, co Komise zohlednila stanoviska členských států OSN, dokončila v roce 1994 svoji práci a přijala návrh statutu. Návrh se zabýval pouze otázkami procesními a organizačními, přičemž hmotněprávní otázky (definice zločinů) ponechával na Kodexu, projednávanému Komisí současně s návrhem statutu.

Na základě rezoluce Valného shromáždění OSN došlo v roce 1995 ke zřízení ad hoc výboru, pověřeného projednáváním důležitých otázek, které vyvstávají z návrhu vypracovaného Komisí a které se týkají zřízení Mezinárodního trestního soudu.

Koncem roku 1995 pak Valné shromáždění OSN na návrh ad hoc výboru rozhodlo o ustavení Přípravného výboru pro Mezinárodní trestní soud (Preparatory Committee). Tento měl být otevřen všem členským státům OSN k diskusi o dalších obsahových a administrativních otázkách. Výsledkem práce Přípravného výboru po prodloužení jeho mandátu na léta 1997-1998 se stal „konsolidovaný text“ návrhu Statutu Mezinárodního trestního soudu, který měl být předložen diplomatické konferenci.

1.6 Mezinárodní diplomatická konference v Římě

Uspořádání mezinárodní diplomatické konference, která by měla projednat a následně schválit Statut Mezinárodního trestního soudu jako mnohostrannou mezinárodní smlouvu, doporučila Valnému shromáždění OSN Komise již ve své zprávě z roku 1994. Valné shromáždění OSN počátkem roku 1998 rozhodlo o svolání Diplomatické konference zplnomocněných zástupců ke zřízení Mezinárodního trestního soudu do Říma. Konala se v sídle Organizace OSN pro výživu a zemědělství (FAO) od 15. června do 17. července 1998 a zúčastnilo se jí 162 států, 17 mezistátních organizací, 124 nevládních organizací a 14 organizací OSN.

Jako podkladový materiál byla konferenci předložena zpráva Přípravného výboru ke zřízení Mezinárodního trestního soudu. Z důvodu nedostatečného konsensu byla řada ustanovení předložena ve více variantách.

V průběhu jednání se vytvořily dvě skupiny států s rozdílnými názory ohledně rozsahu jurisdikce Mezinárodního trestního soudu. První skupina tzv. like-minded states (podobně smýšlejících států) se skládala především ze států Evropské unie (s výj.

Francie), většiny států střední a východní Evropy, některých afrických států a dalších států. Společným těmto státům byl zájem na přijetí statutu a na vzniku soudu s široce koncipovanou jurisdikcí, který by se stal skutečně funkčním soudním orgánem.

Druhá skupina, tvořená všemi velmocemi, především stálými členy Rady bezpečnosti OSN, dále Indií, Izraelem a většinou arabských států, vystupovala proti koncepci Mezinárodního trestního soudu jako samostatného soudního orgánu se silnými pravomocemi, a to především z důvodu ochrany své státní suverenity.

Z důvodu nedosažení všeobecně přijatelného kompromisního znění došlo 17. července 1998 k hlasování. Pro návrh se vyslovilo 120 států, 7 států hlasovalo proti a 21 států se zdrželo hlasování.¹⁰ Tímto došlo k přijetí Statutu Mezinárodního trestního soudu (dále jen „Statut“) jakožto mnohostranné mezinárodní smlouvy, otevřené k podpisu všem zúčastněným státům. Přijetí Statutu znamenalo zaplnění mezery, jež byla dlouhou dobu považována za značný nedostatek v oblasti mezinárodního práva trestního.

1.7 Vstup Statutu v platnost

Podle čl. 126 odst. 1 Statutu tento vstoupí v platnost prvního dne měsíce, který následuje po uplynutí 60 dnů ode dne uložení 60. ratifikační listiny, listiny o přijetí, schválení nebo přístupu u generálního tajemníka OSN. Tato podmínka byla splněna již 11. dubna 2002, kdy 10 států současně uložilo své ratifikační listiny v sídle OSN v New Yorku.¹¹ Statut tak vstoupil v platnost dne 1. července 2002.

V únoru 2003 bylo Shromážděním smluvních stran zvoleno 18 soudců Soudu a 11. března tak mohl být Soud slavnostně otevřen. V dubnu 2003 pak došlo ke zvolení hlavního žalobce, kterým se stal Argentinec Louis Moreno Ocampo.

---

¹⁰ Přestože se na návrh USA jednalo o tajné hlasování, je dnes známo, že vedle USA hlasovaly proti také Čína, Izrael, Jemen, Irák, Katar a Libye – viz Ambos, K. Der neue Internationale Strafgerichtshof: Funktion und vorläufige Bewertung. *Jahrbuch Menschenrechte* [online]. 2000, [cit. 2010-3-25]. Dostupné z <<http://www.jahrbuch-menschenrechte.de/>>.

¹¹ Ke dni dokončení této práce byl počet podpisů 139 a počet ratifikací 111.

2. Statut Mezinárodního trestního soudu – hmotněprávní aspekty

Statut jakožto mnohostranná mezinárodní smlouva je poměrně rozsáhlým dokumentem. Tvoří jej preambule a celkem 128 článků rozdělených do 13 částí obsahujících jak ustanovení hmotněprávní, tak procesněprávní.

2.1 Příslušnost soudu *ratione materiae*

Z hlediska příslušnosti soudu *ratione materiae* tvoří významné ustanovení čl. 5 odst. 1 věta první, podle něhož je „jurisdikce soudu omezena na nejzávažnější zločiny, kterými je dotčeno mezinárodní společenství jako celek“. K výkonu jurisdikce Soudu tak nepostačí, že došlo ke spáchání některého ze zločinů uvedených v čl. 5 odst. 1 věta druhá, nýbrž se vyžaduje i určitý stupeň závažnosti takového činu.

2.1.1 Genocida (čl. 6 Statutu)

Prvním ze zločinů podle mezinárodního práva,¹² na který se vztahuje jurisdikce Soudu, představuje zločin genocidy. Jeho definice byla do Statutu převzata, obdobně jako u ad hoc mezinárodních tribunálů OSN pro bývalou Jugoslávii¹³ a Rwandu,¹⁴ z čl. II Úmluvy o zabránění a trestání zločinu genocidia z roku 1948. Trestnost dalších činů podle čl. III Úmluvy (spolčení, přímé a veřejné podněcování, pokus a účastenství na genocidii) stanoví čl. 25 Statutu.

Podle čl. 6 se „pro účely tohoto Statutu ‚genocidou‘ rozumí kterýkoli z níže uvedených činů spáchaný v úmyslu zničit úplně nebo částečně některou národní,

---

¹² Blíže k pojmu zločin podle mezinárodního práva viz. Šturma, P. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2002, s. 9-26. Autor zde zločinem podle mezinárodního práva rozumí „chování těch fyzických osob, které v postavení státního orgánu způsobily, že jejich chování je přičteno státu jako porušení *jus cogens* a toto porušení pak kvalifikováno jako mezinárodní zločin státu samotného.“ Rozlišuje tak mezi zločinem podle mezinárodního práva a mezinárodním zločinem. Dále také nelze směřovat zločiny podle mezinárodního práva s tzv.

konvencionálními trestnými činy, jejichž postihování je založeno na tzv. nepřímém donucovacím režimu. Ke stíhání pachatelů takovýchto trestných činů dochází před příslušnými vnitrostátními soudy v důsledku harmonizace vnitrostátního trestního zákonodárství smluvních stran. Naproti tomu trestnost zločinů podle mezinárodního práva „vyplývá přímo z pravidel obecného mezinárodního práva bez ohledu na to, zda jde současně o trestný čin podle vnitrostátního práva každého státu.“

¹³ Viz čl. 4 Statutu ICTY.

¹⁴ Viz čl. 2 Statutu ICTR.

etnickou, rasovou nebo náboženskou skupinu jako takovou“. Vedle úmyslu spáchat některé (popř. některá) z jednání uvedených v čl. 6 písm. a) až e) se tedy vyžaduje úmysl pachatele zničit úplně nebo částečně některou z chráněných skupin. I přes návrhy na konferenci v Římě nedošlo k rozšíření o další skupiny (politické, ekonomické, sociální). Chráněným statkem tak může být jen některá ze čtyř výše jmenovaných skupin, resp. její fyzická existence. Vedle toho však čl. 6 poskytuje ochranu také lidské důstojnosti členů takových skupin.

Skupinu ve smyslu čl. 6 Statutu tvoří pouze taková, jež je dlouhodobě spojena společnými znaky, které se liší od zbývajících většiny obyvatelstva.¹⁵ Příslušnost k takové skupině se určuje na základě objektivních kritérií (např. kulturní zvyky, společná řeč, společná víra) a vzniká zpravidla již narozením. V případě národní skupiny tak rozhodující kritérium tvoří především státní příslušnost, dále také společná historie, zvyky, kultura a jazyk. U etnické skupiny pak určitá kulturní tradice, její příslušníci hovoří stejnou řečí, mají společné obyčeje a zvyky, popř. i stejný způsob života. Členové rasové skupiny se vyznačují stejnými viditelnými tělesnými znaky (barva pleti). Konečně pro náboženskou skupinu platí, že vznikla historicky a vykazuje trvalé vlastnosti, čímž je dán její stabilní charakter. Příslušníci takové skupiny mají stejné vyznání, věří ve stejný duchovní symbol. Lze sem tedy zařadit také menší náboženské společnosti a sekty, naopak ochrany nepožívají ateistické skupiny.¹⁶

Jednotlivé skutkové podstaty zločinu genocidy podle čl. 6 písm. a) až e) jsou následující:

- a) usmrcení příslušníků takové skupiny;¹⁷
- b) způsobení těžkých tělesných ublížení nebo duševních poruch členům takové skupiny;
- c) úmyslné uvedení kterékoli skupiny do takových životních podmínek, které mají přivodit její úplné nebo částečné fyzické zničení;
- d) opatření směřující k tomu, aby se v takové skupině bránilo rození dětí;

---

¹⁵ Ambos, K. *Internationales Strafrecht: Strafanwendungsrecht. Völkerstrafrecht. Europäisches Strafrecht*. München: C.H. Beck, 2006, s. 190.

¹⁶ Werle, G. *Völkerstrafrecht*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2003, s. 210 a n.

¹⁷ Autor této práce vychází ze znění Statutu publikovaného pod č. 84/2009 Sb. m. s. Toto používá termín „usmrcení“, na rozdíl od termínu „zabití“ používaného některými autory – srov. Šturma, P. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2002, s. 130.

- e) násilné převádění dětí z jedné skupiny do jiné.

Skutkové podstaty podle písm. a) až c) lze označit za fyzickou genocidu, podle písm. d) za genocidu biologickou a v neposlední řadě jednání uvedené pod písm. e) za genocidu kulturní. Podle některých autorů ze samotného znění Statutu vyplývá, že u skutkových podstat čl. 6 písm. a), b) a e) se vyžaduje jednání směřující proti alespoň dvěma příslušníkům takové skupiny.¹⁸ Jiní autoři naproti tomu v souladu se Znaký skutkových podstat zločinů zastávají odlišný názor: k jejich naplnění postačí některé z jednání uvedených v čl. 6 namířené byť proti jedinému příslušníku některé z chráněných skupin, je-li vedeno úmyslem zničit tuto skupinu úplně nebo částečně.¹⁹

Za zločin genocidy podle čl. 6 Statutu nelze pokládat tzv. „etnické čistky“. Pojem, který se opakovaně používal v souvislosti s válkou v bývalé Jugoslávii, není právním pojmem. Neexistuje ani jeho všeobecně uznaná definice. Jednání označovaná za etnickou čistku však v konkrétním případě (za splnění stanovených předpokladů) mohou naplňovat skutkovou podstatu zločinů proti lidskosti podle čl. 7 Statutu.

Totožné znění čl. 6 Statutu a čl. 4 odst. 2 Statutu ICTY (resp. čl. 2 odst. 2 Statutu ICTR) umožňuje při výkladu ustanovení o zločinu genocidy poukázat na judikaturu obou ad hoc trestních tribunálů. Tak dovedil ICTR, že tělesná ublížení nebo duševní poruchy podle čl. 6 písm. b) Statutu (resp. čl. 2 odst. 2 písm. b) Statutu ICTR), nemusí být trvalé nebo nenapravitelné povahy. Toto širší pojetí umožnilo ICTR podřadit pod tuto skutkovou podstatu také případy znásilnění a jiných forem sexuálního násilí.

Dále ICTR ve své judikatuře označil za možné příklady úmyslného uvedení příslušníků některé z chráněných skupin do takových životních podmínek, které mají přivodit její úplné nebo částečné zničení podle čl. 6 písm. c) Statutu (resp. čl. 2 odst. 2 písm. c) Statutu ICTR) „vystavení skupiny osob existenční stravě, systematické vyhánění z domovů a omezení základních zdravotních služeb pod minimální potřebu“.²⁰

---

¹⁸ Viz Ambos, K. *Internationales Strafrecht: Strafanwendungsrecht. Völkerstrafrecht. Europäisches Strafrecht*. München: C.H. Beck, 2006, s. 191. Podle autora je příslušné ustanovení Znaků skutkových podstat týkající se čl. 6 písm. a), b) a e) v rozporu se Statutem a tudíž podle čl. 9 odst. 3 Statutu neaplikovatelné.

¹⁹ Srov. Werle, G. *Völkerstrafrecht*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2003, s. 213. Podobně také Koch, A. Über den Wert der Verbrechenselemente („Elements of Crimes“) gem. Art. 9 IStGH Statut. *Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik (ZIS)* [online]. 2007, č. 4 [cit. 2010-1-8]. Dostupné z <<http://www.zis-online.com/>>.

²⁰ Prosecutor v. Akayesu, Case No: ICTR-96-4-T.

Ve stejném případě ICTR vyložil, že opatření, která směřují k zabránění porodů uvnitř určité skupiny dle čl. 6 písm. d) Statutu (resp. čl. 2 odst. 2 písm. d) Statutu ICTR), mohou být jak fyzické, tak psychické povahy. Jako příklad uvedl situaci, kdy znásilněná žena následně odmítá rodit děti. Dále ICTR konstatoval: “V patriarchálních společnostech, v nichž se příslušnost k určité skupině určuje podle identity otce, je příkladem zabránění rození dětí, pokud je žena z takové skupiny úmyslně znásilněna mužem z jiné skupiny s úmyslem přivést na svět dítě, které nenáleží ke skupině své matky.”²¹ Vedle v nauce obecně uznávaných příkladů tohoto typu genocidy (nucené potraty, sterilizace, oddělení osob různého pohlaví a zákazy uzavírat manželství) tak vystupují další příklady dovozené především judikaturou ICTR.

Konečně i v případě posledního z genocidních skutků podle čl. 6 písm. e) Statutu (resp. čl. 2 odst. 2 písm. e) Statutu ICTR), tj. násilného převádění dětí z jedné skupiny do jiné, lze v judikatuře ICTR nalézt snahy o interpretaci příslušného ustanovení. Někteří autoři zastávají názor, podle něhož výše popsané jednání představuje přinejmenším spornou skutkovou podstatu genocidy, neboť tato má sloužit ochraně fyzických, nikoli kulturních nebo jiných forem existence skupiny.²² ICTR však vyložil, že cíl ustanovení se neomezuje jen na potrestání násilného fyzického převádění, nýbrž také hrozby a psychického šoku jako následku nuceného převádění. Znaky skutkových podstat jakožto dokument mající Soudu pomáhat při výkladu a používání čl. 6, 7 a 8 Statutu²³ termínem „dítě“ rozumí osobu mladší 18 let.²⁴ Došlo-li by tedy k násilnému převádění osob starších 18 let z jedné skupiny do druhé, nenaplnuje takové jednání sice skutkovou podstatu genocidy ve smyslu čl. 6 písm. e) Statutu, v konkrétním případě však může tvořit zločin proti lidskosti nebo válečný zločin, popř. také zločin genocidy podle čl. 6 písm. c), pokud znamená rozdělení členů rodiny.

---

²¹ Ibid.

²² Srov. Ambos, K. *Internationales Strafrecht: Strafanwendungsrecht. Völkerstrafrecht. Europäisches Strafrecht*. München: C.H. Beck, 2006, s. 194.

²³ Viz čl. 9 Statutu.

²⁴ Srov. Znaky skutkových podstat (Elements of crimes) in Cassese, A. – Gaeta, P. – Jones, J.R.W.D. *The Rome Statute of the International Criminal Court: A Commentary: Materials*. Oxford: Oxford University Press, 2002, s. 150.

2.1.2 Zločiny proti lidskosti (čl. 7 Statutu)

Zločiny proti lidskosti představují druhý ze zločinů podle mezinárodního práva spadajících do jurisdikce Soudu, který obsahovaly již statuty obou vojenských tribunálů v Norimberku i Tokiu, stejně jako statuty ICTY a ICTR. Podobně jako v případě statutu ICTR se však již ve Statutu nevyžaduje spáchání zločinů proti lidskosti v souvislosti s válečným konfliktem (tzv. war nexus), čímž Statut „potvrdil posun, ke kterému došlo od doby Norimberského tribunálu“.²⁵ Oproti svým předchůdcům pak Statut také rozšířil a vymezil jednání, která představují skutkové podstaty zločinů proti lidskosti.

Požadavek war nexus nahradil ve Statutu požadavek spáchání činů uvedených v čl. 7 odst. 1 „v rámci rozsáhlého nebo systematického útoku zaměřeného proti civilnímu obyvatelstvu při vědomí takového útoku“. Útokem zaměřeným proti civilnímu obyvatelstvu se podle výkladového ustanovení čl. 7 odst. 2 písm. a) rozumí „jednání spočívající v opakovaném páčání činů uvedených v odstavci 1 proti civilnímu obyvatelstvu v souladu s politickou linií státu nebo organizace směřující k provedení takového útoku nebo s úmyslem napomáhat uplatňování takové politické linie.“ Vyžaduje se tedy, aby pachatel (popř. pachatelé) v různých případech (tj. opakovaně) spáchal jeden nebo více činů uvedených v čl. 7 odst. 1 Statutu, přičemž tyto činy jsou ve svém souhrnu plánované, řízené nebo organizované, čímž tvoří opak ke spontánním a izolovaným aktům násilí.²⁶ Pojem „útok“ pak nemusí bezpodmínečně znamenat vojenský útok. Nutno jej odlišovat od pojmu „ozbrojený konflikt“, kdy útok může ozbrojenému konfliktu předcházet, může probíhat současně s ním nebo může nastat až po skončení ozbrojeného konfliktu. Vždy však půjde o útok „rozsáhlý nebo systematický“, kterýžto požadavek má odlišit zločiny proti lidskosti od běžných trestných činů. Termín „rozsáhlý“ představuje kvantitativní element, kde rozhodujícím kritériem bude především počet obětí, termín „systematický“ pak klade důraz na kvalitativní hledisko, požadující aby se jednotlivá jednání řídila stanoveným plánem nebo politikou.²⁷

---

²⁵ Šturma, P. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2002, s. 132-133.

²⁶ Werle, G. *Völkerstrafrecht*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2003, s. 247.

²⁷ *Ibid.*, s. 244-245.

Zločiny proti lidskosti směřují proti civilnímu obyvatelstvu ať už stejné národnosti jako pachatel, jiné národnosti nebo proti osobám bez státní příslušnosti.²⁸ Civilistou se rozumí každá osoba, která se aktivně neúčastní nepřátelských akcí nebo se již těchto akcí neúčastní, včetně členů ozbrojených sil, kteří složili zbraně a osob vyřazených z boje z důvodu nemoci, zranění, zadržení nebo z jiného důvodu.²⁹

Jednotlivé skutkové podstaty zločinů proti lidskosti podle čl. 7 odst. 1 jsou následující:

a) vražda

Vraždu jako skutkovou podstatu zločinů proti lidskosti uvádí již statuty obou vojenských tribunálů, stejně jako obou ad hoc tribunálů OSN. Znaky skutkových podstat stanoví, že pachatel musí zabít jednu nebo více osob, toto jednání spáchá v rámci rozsáhlého nebo systematického útoku namířeného proti civilnímu obyvatelstvu, přičemž pachatel věděl, že jednání bylo součástí nebo mělo být součástí takového útoku.

b) vyhlazování

V souladu s čl. 7 odst. 2 písm. b) se vyhlazováním rozumí „úmyslné uvedení do životních podmínek, které mají přivodit zničení části obyvatelstva, mimo jiné znemožnění přístupu k potravinám a lékům“. Oproti obdobné skutkové podstatě uvedené u zločinu genocidy (čl. 6 písm. c) Statutu) nesměřuje takové jednání proti některé z chráněných skupin, nýbrž proti civilnímu obyvatelstvu jako takovému. Za příklad vyhlazování lze považovat masové zbavování se politických protivníků, které nenaplnuje skutkovou podstatu genocidy, stejně jako útoky proti kulturním, sociálním či hospodářským skupinám.³⁰

c) zotročování

---

²⁸ Výše uvedené lze dovodit z anglického spojení „any civilian population“ v čl. 7 odst. 1 Statutu – srov. Triffterer, O. *Commentary on the Rome Statute of the International Criminal Court: Observers' Notes, Article by Article*. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 1999, s. 127.

²⁹ Ibid.

³⁰ Werle, G. *Völkerstrafrecht*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2003, s. 253.

Za zotročování čl. 7 odst. 2 písm. c) Statutu označuje „výkon některých nebo veškerých pravomocí vyplývajících z vlastnického práva k osobě, včetně výkonu takové pravomoci v souvislosti s obchodováním lidmi, zejména ženami a dětmi“. Tato definice vychází z čl. 1 odst. 1 Úmluvy o otroctví z r. 1926, podle něhož „Otroctví je stav nebo poměr osoby, nad níž se vykonávají některé nebo všechny složky práva vlastnického.“³¹

K ochraně před otroctvím a obchodováním s lidmi slouží celá řada smluvních instrumentů mezinárodního práva,³² zločin proti lidskosti však naplní pouze jednání, které je součástí „rozsáhlého nebo systematického útoku zaměřenému proti civilnímu obyvatelstvu“ ve smyslu čl. 7 odst. 1 Statutu.³³

d) deportace nebo násilný přesun obyvatelstva

Tuto skutkovou podstatu zločinů proti lidskosti Statut v čl. 7 odst. 2 písm. d) vymezuje jako „násilné vysídlení dotčených osob prostřednictvím vyhoštění či jiných donucovacích prostředků z jejich zákonného místa pobytu, za neexistence důvodů povolených mezinárodním právem“. Zatímco deportace má přeshraniční charakter a znamená tedy vysídlení jedné či více osob z území jednoho státu na území státu jiného, násilný přesun obyvatelstva se vztahuje na situace, kdy k vysídlení jedné či více osob dochází uvnitř téhož státního území.

Podle Znaků skutkových podstat postačí deportace či násilný přesun byť jen jediné osoby za předpokladu, že se daná osoba nachází na území, z něhož má být vysídlena, oprávněně. Pojem „násilný“ se pak neomezuje jen na fyzickou sílu, může zahrnovat také hrozbu násilím, věznění aj.

Okolnosti, za nichž se deportace dostává do rozporu s mezinárodním právem, definují jednotlivé mezinárodní lidsko-právní dokumenty, ať už univerzálního či regionálního charakteru.³⁴

---

³¹ Úmluva o otroctví publikována pod č. 165/1930 Sb.

³² Kromě výše zmíněné Úmluvy o otroctví tvoří další instrumenty především Dodatková úmluva o zrušení otroctví, obchodu s otroky a institucí a zvyklostí obdobných otroctví z r. 1956, Úmluva o potlačování a zrušení obchodu s lidmi a využívání prostitute druhých osob z r. 1950, Úmluva o právech dítěte z r. 1989, Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen z r. 1979, Úmluva proti nadnárodnímu organizovanému zločinu z r. 2000 a Protokol o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi z r. 2002 aj.

³³ Šturma, P. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2002, s. 135.

³⁴ Např. Všeobecná deklarace lidských práv, Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, Protokol č. 4 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, Americká úmluva o lidských právech, Africká charta lidských práv a práv národů – srov. Triffterer, O. *Commentary on the Rome Statut*

e) věznění nebo jiné závažné formy zbavení osobní svobody v rozporu se základními pravidly mezinárodního práva

Oproti všem předešlým se skutková podstata věznění poprvé objevuje až ve statutech ICTY (čl. 5 písm. e)) a ICTR (čl. 3 písm. e)). Samotné věznění znamená situaci, kdy určitá osoba je zamčená v uzavřeném prostoru, čímž se jí brání, aby se mohla pohybovat mimo tento prostor.³⁵ Pod pojem věznění spadá např. zbavení osobní svobody bez jakéhokoli právního důvodu nebo bez zohlednění základních procesních pravidel, domácí vězení atd. Jiná závažná forma zbavení osobní svobody se od věznění liší především tím, že se osoba může pohybovat v rámci určitého území, např. uvnitř ghetta.

f) mučení

Statut ve svém čl. 7 odst. 2 písm. e) nabízí jak pozitivní, tak negativní vymezení pojmu mučení. Nejprve za něj označuje „úmyslné způsobení citelné bolesti nebo tělesného či duševního utrpení osobě, kterou obviněný drží ve vazbě nebo má jiným způsobem ve své moci“, zároveň však stanoví, že mučení „nezahrnuje bolest či utrpení vzniklé v důsledku zákonem stanovených trestů, vyplývajících z povahy těchto trestů nebo tyto tresty provádějící.“ Výše uvedené vymezení vychází z Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání z roku 1984.³⁶ Oproti Úmluvě se však nevyžaduje, aby jednání, naplňující skutkovou podstatu mučení, spáchal „veřejný činitel nebo jiná osoba jednající z úředního pověření nebo z jejich podnětu či s jejich výslovným nebo tichým souhlasem“,³⁷ dále Statut také blíže neurčuje, za jakým účelem k mučení dochází.

g) znásilnění, sexuální otroctví, nucená prostituce, nucené těhotenství, nucená sterilizace nebo jiné formy sexuálního násilí srovnatelné závažnosti

---

of the International Criminal Court: Observers' Notes, Article by Article. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 1999, s. 135.

³⁵ Viz Werle, G. *Völkerstrafrecht*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2003, s. 263.

³⁶ Úmluva byla publikována pod č. 143/1988 Sb.

³⁷ Viz čl. 1 Úmluvy.

Srovnatelně široké vymezení sexuálního násilí, jaké lze nalézt v čl. 7 odst. 1 písm. g) Statutu, nenalezneme ani ve statutech poválečných vojenských tribunálů, ani ad hoc tribunálů OSN pro bývalou Jugoslávii, resp. pro Rwandu. V případě vojenských tribunálů v Norimberku a Tokiu bylo možné taková jednání v rámci zločinů proti lidskosti subsumovat pod „jiné nelidské činy“.³⁸ Statuty ICTY a ICTR již uváděly mezi zločiny proti lidskosti znásilnění, avšak jiné formy sexuálního násilí opět spadaly do sběrné kategorie „jiných nelidských činů“.³⁹

Z uvedených druhů sexuálního násilí definuje Statut pouze nucené těhotenství, a to v čl. 7 odst. 2 písm. f), kde jím rozumí „nezákonné zbavení osobní svobody ženy, která byla bez svého souhlasu oplodněna s cílem ovlivnit etnické složení obyvatelstva nebo jinak závažně porušit mezinárodní právo.“

Jiné formy sexuálního násilí srovnatelné závažnosti nevylučují činy, které nezahrnují fyzický kontakt, jelikož sexuální násilí zahrnuje jak útoky fyzické, tak psychické povahy namířené proti lidskému sexuálnímu chování.⁴⁰

Znásilnění či jiné sexuální násilí může představovat zločin genocidy podle čl. 6 Statutu, pokud se jich pachatel dopustil v úmyslu zničit úplně nebo částečně některou národní, etnickou, rasovou nebo náboženskou skupinu jako takovou.

h) persekuce

Persekuci čl. 7 odst. 2 písm. g) Statutu vykládá jako „úmyslné a závažné zbavení základních práv v rozporu s mezinárodním právem z důvodu identity skupiny nebo kolektivu“. Co tvoří obsah pojmu „základní práva“ je třeba dovodit z dokumentů upravujících základní lidská práva, tedy především ze Všeobecné deklarace lidských práv z roku 1948 nebo z Mezinárodního paktu o občanských a politických právech z roku 1966.⁴¹

Jak vyplývá z čl. 7 odst. 1 písm. h), persekuce musí směřovat proti „identifikovatelné skupině nebo kolektivu z důvodů politických, rasových, národnostních, etnických, kulturních či náboženských nebo z důvodu pohlaví (...), či z jiných důvodů, jež jsou podle mezinárodního práva všeobecné považovány za

³⁸ Viz čl. 6 písm. c) statutu Norimberského tribunálu a čl. 5 písm. c) statutu Tokijského tribunálu.

³⁹ Viz čl. 5 statutu ICTY a čl. 3 statutu ICTR.

⁴⁰ Srov. Triffterer, O.: *Commentary on the Rome Statute of the International Criminal Court: Observers' Notes, Article by Article*. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 1999, s. 145.

⁴¹ Srov. Werle, G. *Völkerstrafrecht*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2003, s. 276.

nepřípustné“. Výčet důvodů nelze označit za taxativní, nýbrž se ponechává prostor pro podřazení i jiných důvodů za předpokladu, že je mezinárodní právo všeobecně považuje za nepřípustné. Obdobně jako u zločinu genocidy se příslušnost k některé skupině či kolektivu určí na základě objektivních kritérií (viz výše). Pro účely Statutu pak termín pohlaví „označuje obě pohlaví, mužské i ženské, ve společenském kontextu“.⁴²

i) nedobrovolné mizení osob

Zcela novou skutkovou podstatu zločinů proti lidskosti, dosud mezinárodnímu trestnímu soudnictví neznámou, definuje čl. 7 odst. 2 písm. i) Statutu jako „zatýkání, zadržování nebo únosy osob prováděné státem nebo politickou organizací či prováděné z pověření, s podporou či tichým souhlasem státu nebo politické organizace následované odmítnutím potvrdit, že došlo ke zbavení osobní svobody, či odmítnutí podat informace o osudu nebo místě pobytu těchto osob, s úmyslem dlouhodobě držet tyto osoby mimo dosah zaručené právní ochrany.“ Podaná definice vychází z preambule Deklarace o ochraně všech osob před nedobrovolným zmizením.⁴³

j) zločin apartheidu⁴⁴

Čl. 7 odst. 2 písm. h) jím rozumí „nelidské činy podobné povahy jako činy uvedené v odstavci 1, páchané v rámci institucionalizovaného režimu systematického útlaku a nadvlády jedné rasové skupiny nad jinou rasovou skupinou nebo skupinami a páchané s úmyslem zachovat tento režim“. Při vymezení zločinu apartheidu se vycházelo z Mezinárodní úmluvy o potlačení a trestání zločinu apartheidu z r. 1973, která ve svém čl. 1 prohlašuje apartheid za zločin proti lidskosti.

k) jiné nelidské činy podobné povahy spočívající v úmyslném způsobení velkých útrap nebo těžké újmy na zdraví či poruchy duševního nebo tělesného zdraví

Podobnost jiných nelidských činů třeba hledat především v podobně vážném stupni, tzn. ve srovnatelné povaze a závažnosti.

---

⁴² Čl. 7 odst. 3 Statutu.

⁴³ Deklaraci přijalo Valné shromáždění OSN jako rezoluci č. 47/133 dne 18. prosince 1992.

⁴⁴ Pojem apartheid pochází z afrikánštiny a stal se synonymem politiky rasového rozlišování a diskriminace, k níž docházelo v Jihoafrické republice od r. 1948.

2.1.3 Válečné zločiny (čl. 8 Statutu)

Další ze zločinů podle mezinárodního práva představují válečné zločiny, které spadaly jak do jurisdikce obou vojenských tribunálů v Norimberku a Tokiu, tak do jurisdikce obou ad hoc tribunálů OSN pro bývalou Jugoslávii a Rwandu. Oproti těmto však Statut nabízí mnohem širší katalog skutkových podstat zločinů proti lidskosti.

Válečným zločinem nutno rozumět takové porušení pravidel mezinárodního humanitárního práva, které je přímo trestné podle mezinárodního práva.⁴⁵

U válečných zločinů se na rozdíl od zločinů proti lidskosti nevyžaduje, aby k jejich spáchání došlo v rámci rozsáhlého nebo systematického útoku. Soud o nich rozhoduje, zejména pokud jsou páčány v rámci plánu či politické linie nebo v rámci rozsáhlého páčání trestné činnosti tohoto typu (čl. 8 odst. 1 Statutu).

Statut rozlišuje mezi zločiny proti lidskosti spáchanými v rámci mezinárodního ozbrojeného konfliktu (čl. 8 odst. 2 písm. a) a b) Statutu), tj. závažná porušení Ženevských úmluv z 12. srpna 1949⁴⁶ a jiná závažná porušení zákonů a obyčejů platných v mezinárodních ozbrojených konfliktech v existujícím rámci mezinárodního práva, a mezi zločiny proti lidskosti spáchanými v rámci ozbrojeného konfliktu jiné než mezinárodní povahy (čl. 8 odst. 2 písm. c) a e) Statutu), tj. vážná porušení čl. 3 společného čtyřem Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 a ostatní závažná porušení zákonů a obyčejů platných v ozbrojených konfliktech jiné než mezinárodní povahy v existujícím rámci mezinárodního práva.

Samotný Statut nenabízí pozitivní vymezení pojmu mezinárodního ozbrojeného konfliktu, resp. ozbrojeného konfliktu jiné než mezinárodní povahy. Pouze čl. 8 odst. 2 písm. d) stanoví, že vážná porušení čl. 3 společného Ženevským úmluvám, platného pro vnitrostátní ozbrojené konflikty, se nevztahují na případy vnitřních nepokojů a napětí, například veřejné nepokoje, izolované a sporadické násilné činy nebo jiné činy podobné povahy. Podle písm. f) se pak odst. 2 písm. e) vztahuje na ozbrojené konflikty probíhající na území státu i tehdy, když se jedná o déletrvající ozbrojený konflikt mezi

---

⁴⁵ Srov. Werle, G. *Völkerstrafrecht*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2003, s. 296. Obdobně Ambos, K. *Internationales Strafrecht: Strafanwendungsrecht. Völkerstrafrecht. Europäisches Strafrecht*. München: C.H. Beck, 2006, s. 230.

⁴⁶ I. Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných a nemocných příslušníků ozbrojených sil v poli, II. Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných, nemocných a trusečníků ozbrojených sil na moři, III. Ženevská úmluva o zacházení s válečnými zajatci, IV. Ženevská úmluva o ochraně civilních osob za války.

státními orgány a organizovanými ozbrojenými skupinami nebo mezi takovými skupinami.

Do skupiny mezinárodních ozbrojených konfliktů patří jednak tradiční mezistátní konflikty, kdy jeden stát použije ozbrojenou moc proti území jiného státu, chráněnému mezinárodním právem, jednak boje za národní osvobození, kdy „národy bojují proti koloniální nadvládě, cizí okupaci či rasistickému režimu za účelem uplatnění svého práva na sebeurčení, jak je zakotveno v Chartě OSN a v Deklaraci zásad mezinárodního práva upravujících přátelské vztahy a spolupráci mezi všemi státy v souladu s Chartou OSN“.⁴⁷

Ozbrojené konflikty jiné než mezinárodní povahy se liší od mezinárodních ozbrojených konfliktů především skutečností, že se jich účastní vnitrostátní aktéři a probíhají na území jediného státu. Rozdíl mezi ozbrojeným konfliktem a násilnými událostmi nižší intenzity pak spočívá v organizovanosti stran a dlouhodobém charakteru ozbrojeného násilí.⁴⁸

Ustanovení o válečných zločinech poskytují ochranu jak osobám, které se neúčastní nebo se již neúčastní válečných akcí, tak majetku a jiným právům, a to v rámci mezinárodního ozbrojeného konfliktu i ozbrojeného konfliktu jiné než mezinárodní povahy, přičemž širší ochranu poskytuje Statut osobám a majetku v rámci mezinárodního ozbrojeného konfliktu.

2.1.3.1 Válečné zločiny v rámci mezinárodních ozbrojených konfliktů - čl. 8 odst. 2 písm. a), b) Statutu

Mezi závažnými porušeními Ženevských úmluv z 12. srpna 1949 Statut uvádí zejména: a) úmyslné zabití; b) mučení nebo nelidské zacházení, včetně biologických pokusů; c) úmyslné způsobení velkého utrpení nebo vážné tělesné újmy či poruchy zdraví; d) rozsáhlé ničení a přivlastňování majetku, které není ospravedlněno vojenskou nutností a které je prováděno protiprávním a svévolným způsobem; e) nucení válečných zajatců nebo jiných chráněných osob ke službě ve vojsku nepřátelské mocnosti; f)

---

⁴⁷ Čl. 1 odst. 4 Dodatkového protokolu I k Ženevským úmluvám z roku 1977. Dodatkové protokoly k Ženevským úmluvám publikovány pod č. 168/1991 Sb. jako sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí.

⁴⁸ Srov. Bílková, V. *Úprava vnitrostátních ozbrojených konfliktů v mezinárodním humanitárním právu*. Praha: Eva Rozkotová – IFEC, 2007, s. 68.

svévolné zbavení válečného zajatce nebo jiné chráněné osoby práva na spravedlivé a řádné řízení; g) protiprávní deportace či přesun nebo protiprávní zbavení osobní svobody; h) braní rukojmí.

V případě skutkové podstaty mučení lze odkázat na výklad u zločinů proti lidskosti (viz výše) s tím rozdílem, že definice v čl. 7 odst. 2 písm. e) se vztahuje pouze na zločiny proti lidskosti, a tudíž pro válečné zločiny platí definice mučení uvedená v Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání z roku 1984. Mučení tak musí spáchat veřejný činitel nebo jiná osoba jednající z úředního pověření nebo z jejich podnětu či s jejich výslovným nebo tichým souhlasem, a to z některého důvodu uvedeného v čl. 1 Úmluvy.

U biologického pokusu pachatel musí vážně ohrozit fyzické nebo duševní zdraví či integritu jedné či více osob, pokus neslouží terapeutickým účelům a není proveden v zájmu oběti.⁴⁹

Skutkové podstaty uvedené v čl. 8 odst. 1 písm. a) (i), (ii) a (iii) tvoří závažná porušení všech čtyř Ženevských úmluv, ostatní skutkové podstaty jen některých z nich.

Nucení válečných zajatců nebo jiných chráněných osob ke službě ve vojsku nepřátelské mocnosti znamená nucení jedné či více osob chráněných některou z Ženevských úmluv ke službě v nepřátelských ozbrojených silách nebo k účasti na vojenských operacích proti vlastní zemi, aniž by došlo k zařazení do nepřátelských ozbrojených sil.⁵⁰

Čl. 8 odst. 2 písm. a) (vi) zakotvuje právo válečného zajatce nebo jiné chráněné osoby na spravedlivé a řádné řízení. Ustanovení vychází z III., resp. IV. Ženevské úmluvy a mezi záruky spravedlivého a řádného řízení řadí např. právo na nezávislý a nestranný soud, právo na neprodlené informace o žalobě, princip zákonnosti, zásadu ne bis in idem, právo obžalovaného nechat se před soudem zastupovat obhájcem, kterého si zvolí, právo na uplatnění důkazních prostředků nutných k obhajobě, právo být informován o možnosti podat opravné prostředky, zákaz kolektivních trestů atd.

Protiprávní deportace či přesun představují závažné porušení IV. Ženevské úmluvy, v důsledku čehož se vztahují pouze na civilisty, nikoli na válečné zajatce nebo

---

⁴⁹ Znaky skutkových podstat (Elements of Crimes), text viz. Cassese, A. – Gaeta, P. – Jones, J.R.W.D. *The Rome Statute of the International Criminal Court: A Commentary: Materials*. Oxford: Oxford University Press, 2002, s. 160.

⁵⁰ Ibid., s. 161.

na zraněné. U deportace i přesunu jde o nedobrovolné a protiprávní přemístění chráněných osob z jejich bydliště, v případě deportace z území domovského státu na území jiného státu, v případě přesunu uvnitř území jediného státu.⁵¹ Lze zde tedy nalézt paralelu se zločinem proti lidskosti podle čl. 7 odst. 1 písm. d).

I braní rukojmí zakotvuje jako závažné porušení pouze IV. Ženevská úmluva. K naplnění skutkové podstaty se podle Znaků skutkových podstat vyžaduje, aby se pachatel zmocnil 1 nebo více osob a tyto držel v zajetí nebo bral jako rukojmí, dále pachatel musí hrozit, že oběť (popř. oběti) usmrtí, zraní nebo dál bude držet jako rukojmí. To vše činí v úmyslu přinutit stát, mezinárodní organizaci, fyzickou či právnickou osobu nebo skupinu osob k určitému jednání nebo nekonání jako výslovnou nebo implicitní podmínku pro bezpečnost, zachování tělesné nedotknutelnosti nebo propuštění oběti.⁵²

Výčet činů, které Statut označuje za jiné případy porušení zákonů a obyčejů platných v mezinárodních ozbrojených konfliktech v existujícím rámci mezinárodního práva, uvádí čl. 8 odst. 1 písm. b) Statutu.

Útoky proti civilnímu obyvatelstvu ve smyslu čl. 8 odst. 1 písm. b) (i) Statutu je třeba vykládat s ohledem na příslušná ustanovení Dodatkového protokolu I k Ženevským úmluvám. Útoky tak představují násilné činy proti protivníkovi, a to jak útočné, tak i obranné,⁵³ civilní osoby pak představují všechny osoby, které nejsou členy ozbrojených sil. Civilním obyvatelstvem jsou všechny osoby, které jsou civilními osobami.⁵⁴

Obdobně civilními objekty ve smyslu téhož odstavce písm. b) (ii) Statutu rozumí čl. 52 Dodatkového protokolu I všechny objekty, které nejsou vojenskými objekty. Těmi jsou takové, které svou povahou, umístěním, účelem nebo použitím představují účinný příspěvek k vojenským akcím a jejichž celkové nebo částečné zničení, obsazení nebo neutralizace poskytuje za daných okolností zjevnou vojenskou výhodu.

---

⁵¹ Srov. Werle, G. *Völkerstrafrecht*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2003, s. 361

⁵² Znaký skutkových podstat (Elements of Crimes), text viz. Cassese, A. – Gaeta, P. – Jones, J.R.W.D. *The Rome Statute of the International Criminal Court: A Commentary: Materials*. Oxford: Oxford University Press, 2002, s. 162.

⁵³ Srov. čl. 49 odst. 1 Dodatkového protokolu I k Ženevským úmluvám.

⁵⁴ Srov. čl. 50 Dodatkového protokolu I k Ženevským úmluvám.

Novou skutkovou podstatu válečných zločinů lze nalézt v čl. 8 odst. 1 písm. b) (iii). Jedná se o „úmyslné vedení útoků proti personálu, zařízením, materiálu, jednotkám či vozidlům účastnícím se humanitární pomoci nebo mírové operace v souladu s Chartou OSN, pokud mají nárok na ochranu poskytovanou civilním osobám či civilním objektům podle mezinárodního práva ozbrojených konfliktů“. Pojem humanitární pomoci Statut nedefinuje, lze pod něj však zařadit pomoc k zabránění či zmírnění utrpení obětí ozbrojených konfliktů a jiných osob s přímými a základními potřebami. Především jednání za účelem obstarání dodávek podstatných pro přežití civilního obyvatelstva (jídlo, lékařské potřeby, oblečení aj.).⁵⁵ Humanitární pomoc by se měla provádět na základě humanitárních potřeb trpících jedinců, se souhlasem stran konfliktu a měla by splňovat požadavek nestrannosti a nediskriminace. Použití síly by mělo přicházet v úvahu jen v sebeobraně.⁵⁶

Mírové operace se obecně chápou jako akce zahrnující časové rozmístění vojenského personálu typicky v situaci napětí, kde se však nekoná žádný boj poté, co nepřátelství byla přerušena de facto nebo prostřednictvím smlouvy nebo k zabránění vypuknutí boje. Jejich hlavní cíl představuje zabránění zhoršení nebo rozšíření konfliktu, stabilizování situace a vztahů mezi stranami ve sporu a vytvoření podmínek vhodných pro přechod k trvalému míru bez užití jakýchkoli donucovacích prostředků k urovnání zásadních příčin napětí.⁵⁷ Také mírové operace musí splňovat podmínku nestrannosti.

Úmyslné vedení útoku s vědomím následků pro civilisty nebo pro přírodní prostředí podle čl. 8 odst. 2 písm. b) (iv) stanoví požadavek nepřiměřenosti následků takového útoku v poměru k očekávané a přímé celkové vojenské výhodě. Vojenská výhoda přitom nemusí bezpodmínečně být v časové či územní spojitosti s objektem útoku.⁵⁸ Ohledně vymezení pojmů civilní osoby a civilní objekty viz výklad výše.

Čl. 8 odst. 2 písm. b) (v) prohlašuje za válečný zločin útok nebo bombardování měst, vesnic, obydlí nebo budov, které nejsou bráněny a nejsou vojenskými cíli,

---

⁵⁵ Viz. Triffterer, O. *Commentary on the Rome Statute of the International Criminal Court: Observers' Notes, Article by Article*. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 1999, s. 190.

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ Ibid., s. 191.

⁵⁸ Srov. Znaký skutkových podstat, text viz. Cassese, A. – Gaeta, P. – Jones, J.R.W.D. *The Rome Statute of the International Criminal Court: A Commentary: Materials*. Oxford: Oxford University Press, 2002, s. 164.

jakýmikoli prostředky. Co se rozumí nebráněným místem, stanoví Dodatkový protokol I ve svém čl. 59 odst. 2.

Písm. b) (vi) postihuje zabití nebo zranění kombatanta, který již složil zbraň či nemá k dispozici další prostředky ochrany a vzdal se bezpodmínečně. Toto ustanovení vychází z čl. 41 Dodatkového protokolu I, který pojednává o ochraně osob protějšší strany vyřazených z boje (*hors de combat*). Kombatanty čl. 43 odst. 2 téhož dokumentu definuje jako příslušníky ozbrojených sil strany v konfliktu, s výjimkou zdravotnického a duchovního personálu. Takovéto osoby mají právo se přímo účastnit nepřátelských akcí.

V souladu s mezinárodním obyčejovým právem došlo k zařazení zneužití rozlišovacích znaků mezi válečné zločiny podle čl. 8 odst. 2 písm. b) (vii) Statutu. Jako první rozlišovací znak Statut uvádí vlajku příměří, kterou podle zavedené praxe tvoří bílá vlajka symbolizující požadavek na zastavení střelby, vyjednávání nebo kapitulaci. Pod chráněné znaky OSN lze zařadit modrou vlajku OSN a další znaky a uniformy OSN a jejích podřízených organizací,⁵⁹ rozlišovacími znaky Ženevských úmluv jsou pak červený kříž, červený půlměsíc a červený lev a slunce na bílém poli.⁶⁰ Ve všech případech Statut vyžaduje, aby zneužití rozlišovacích znaků vedlo k úmrtí či k vážnému zranění osob. Znaky navíc stanoví, že pachatel se zneužití vlajky, vojenských insignií a stejnokroje nepřítelů musí dopustit během útoku za účelem zakázaným mezinárodním právem ozbrojených konfliktů a že u rozlišovacích znaků Ženevských úmluv musí zneužití sloužit bojovým účelům.

Deportace a přesídlení civilního obyvatelstva na okupovaném území postihované čl. 8 odst. 2 písm. b) (viii) Statutu tvoří válečný zločin podle mezinárodního obyčejového práva. Jeho postih má zabránit, aby strana konfliktu prostřednictvím osídlování částí vlastního obyvatelstva měnila demografické a politické danosti v oblasti nepřátelské strany a následně mohla vznést politické či územní nároky na obsazené teritorium.⁶¹ Ačkoli čl. 49 Ženevské úmluvy IV o ochraně obětí války zakazuje nucené přesuny i deportace chráněných osob z obsazeného území, připouští úplnou nebo částečnou evakuaci určité obsazené oblasti provedenou okupační mocností, avšak pouze vyžaduje-li to bezpečnost obyvatelstva nebo naléhavé vojenské důvody.

⁵⁹ Viz. Werle, G. *Völkerstrafrecht*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2003, s. 394-395.

⁶⁰ Srov. čl. 38 Ženevské úmluvy I a čl. 41 Ženevské úmluvy II.

⁶¹ Srov. Werle, G. *Völkerstrafrecht*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2003, s. 363.

Kromě toho musí okupační mocnost splnit další podmínky čl. 49. Hovoří-li Statut o přímém přesídlení, má na mysli osídlování částí obyvatelstva prováděné vládou okupační moci. Pod nepřímým osídlením třeba rozumět např. finanční pobídky jako příspěvky, daňové úlevy atd.⁶²

Ochranu některých budov, jak ji vymezuje čl. 8 odst. 2 písm. b) (ix) Statutu, obsahují již některé starší dokumenty: Řád války pozemní z roku 1907 (čl. 27), Úmluva na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu z roku 1954,⁶³ stejně jako Dodatkový protokol I k Ženevským úmluvám (čl. 53).

Další skutková podstata zakazuje fyzické mrzačení a lékařské či vědecké pokusy, pokud nejsou odůvodněny lékařskou, zubní či nemocniční péčí ani nejsou v zájmu dotčené osoby – čl. 8 odst. 2 písm. b) (x). Dotčená osoba se musí nacházet v moci zneprátené strany, z čehož vyplývá, že ochrana se nevztahuje na osoby, které nemají státní příslušnost strany konfliktu, dále na osoby, které jsou státními příslušníky teritoriálního státu nebo státní příslušníky válečného spojení.⁶⁴ Znak vyžadují, aby pachatel způsobil zmrzačení jedné či více osobám, zvláště trvalým zohavením, trvalým zneschopněním nebo odstraněním orgánu. Takovým jednáním musí pachatel způsobit smrt nebo vážné ohrožení fyzického či duševního zdraví osoby či osob.⁶⁵ Lékařské či vědecké pokusy naplňují skutkovou podstatu válečného zločinu jen tehdy, pokud neslouží terapeutickým účelům nebo nejsou v zájmu dotčené osoby.

Proradné zabití nebo zranění osob náležejících ke zneprátenému státu nebo armádě pode čl. 8 odst. 2 písm. b) (xi) Statutu ztělesňuje mezinárodní obyčejové právo. Jeho postih vychází z čl. 23 písm. b) Řádu války pozemní, úpravu obsahuje též čl. 37 Dodatkového protokolu I k Ženevským úmluvám, který za proradné označuje činy, jež zneužívají dobré víry protivníka vyvolat u něj mylnou domněnku, že má právo na ochranu nebo že je povinen takovou ochranu poskytnout podle norem mezinárodního práva aplikovaných v ozbrojených konfliktech. Následuje příkladný výčet proradností. V čl. 37 odst. 2 pak Dodatkový protokol I určuje, že zakázány nejsou válečné lsti a dále uvádí, co jimi rozumí. Proradného zabití či zranění se pachatel podle Statutu musí

---

⁶² Ibid., s. 364.

⁶³ Publikována jako vyhláška ministra zahraničních věcí pod č. 94/1958 Sb.

⁶⁴ Triffterer, O. *Commentary on the Rome Statute of the International Criminal Court: Observers' Notes, Article by Article*. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 1999, s. 215.

⁶⁵ Viz. Znak skutkových podstat, text Cassese, A. – Gaeta, P. – Jones, J.R.W.D. *The Rome Statute of the International Criminal Court: A Commentary: Materials*. Oxford: Oxford University Press, 2002, s. 168.

dopustit ve vztahu k osobám náležejícím ke zneprátelenému státu nebo armádě. Zahrnuje tak nejen příslušníky ozbrojených sil, ale také civilní osoby, čímž se liší od skutkové podstaty v čl. 8 odst. 2 písm. e) (ix) Statutu platné pro ozbrojené konflikty jiné než mezinárodní povahy, jež chrání pouze příslušníky nepřátelských ozbrojených sil.

Obdobně jako v předchozím případě také skutková podstata zločinu podle čl. 8 odst. 2 písm. b) (xii) Statutu kriminalizující prohlášení, že nikdo nebude ušetřen, vychází z dřívějších dokumentů (čl. 23 písm. d) Řádu války pozemní, čl. 40 Dodatkového protokolu I). Přestože Statut hovoří pouze o prohlášení, nutno sem zařadit také nařízení či hrozby, že nikdo nebude ušetřen, která musí pocházet od osoby, jež má pod svým velením ozbrojené síly.⁶⁶ K naplnění skutkové podstaty dochází v okamžiku učinění prohlášení, popř. vydání nařízení.

Již existující mezinárodní obyčejové právo se odráží ve skutkové podstatě zničení nebo zmocnění se nepřátelského majetku, pokud není nezbytně vyžadováno válečnou nutností – čl. 8 odst. 2 písm. b) (xiii) Statutu. Ochrany zde požívá pouze majetek nepřátelský, čili nikoli majetek náležející buďto vlastním státním příslušníkům válčící strany nebo státním příslušníkům třetího státu, nezúčastněného na konfliktu. Musí se však jednat o majetek, který před zničením nebo zmocněním se chrání mezinárodní právo ozbrojených konfliktů.⁶⁷

Válečný zločin představuje také prohlášení práv a úkonů občanů zneprátelené strany za zrušené, pozastavené nebo před soudem nepřijatelné, jak uvádí čl. 8 odst. 2 písm. b) (xiv) Statutu. Od skutkové podstaty uvedené v témže odstavci pod písm. a) (vi), jež poskytuje záruky řádného a spravedlivého soudního procesu válečným zajatcům a jiným chráněným osobám (viz výše), se liší především tím, že poskytuje ochranu všem státním příslušníkům nepřátelské strany. Z vlastního znění lze usuzovat, že prohlášení musí mít všeobecnou povahu a nemá se tak vztahovat jen na zvláštní právo nebo úkon.

Nucení občanů zneprátelené strany k účasti na vojenských operacích zaměřených proti své vlastní zemi podle čl. 8 odst. 2 písm. b) (xv) Statutu se neomezuje pouze na nucení sloužit v ozbrojených či pomocných silách zneprátelené strany nebo se

---

⁶⁶ Srov. Triffterer, O. *Commentary on the Rome Statute of the International Criminal Court: Observers' Notes, Article by Article*. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 1999, s. 227. Obdobně také Znaky skutkových podstat.

⁶⁷ Znaky skutkových podstat, text viz. Cassese, A. – Gaeta, P. – Jones, J.R.W.D. *The Rome Statute of the International Criminal Court: A Commentary: Materials*. Oxford: Oxford University Press, 2002, s. 169.

přímo účastnit nepřátelských akcí, nýbrž se vztahuje také na zapojení do prací souvisejících s válkou. Znaky blíže určují, že postačí nucení být i jen jediného státního příslušníka z nepřátelené strany ať už jednáním či výhrůžkou.

V případě skutkové podstaty plenění města nebo místa se nelze opřít o oficiální definici pojmu plenění. Znaky k naplnění vyžadují, aby si pachatel přivlastnil určitý majetek pro vlastní či soukromé užívání, přičemž musí zamýšlet zbavit dosavadního vlastníka tohoto majetku, a to bez jeho souhlasu.

V čl. 8 odst. 2 písm. b) (xvii) až (xx) Statut zakazuje použití různých druhů zbraní. Nejprve zakazuje použití jedů nebo otravných zbraní (xvii), dále používání dusivých, jedovatých a jiných plynů a všech obdobných tekutin, materiálů nebo prostředků (xviii). Zde se tvůrci Statutu inspirovali Protokolem o zákazu užívání ve válce dusivých, otravných nebo podobných plynů a prostředků bakteriologických, podepsaným v Ženevě v roce 1925.⁶⁸ Za válečný zločin Statut prohlašuje také používání střel, které se v lidském těle snadno rozpínají či zplošťují (xix), jak jej uvádí již Deklarace o zákazu zplošťujících se či rozšiřujících se nábojů z roku 1899. Statut konečně obsahuje také zákaz používání zbraní, projektilů a materiálu a způsobů vedení boje za předpokladu, že tyto svojí povahou způsobují nadměrné zranění či zbytečné utrpení nebo mají inherentně nerozlišující účinky v rozporu s mezinárodním právem ozbrojených konfliktů a zároveň musí být předmětem úplného zákazu (xx). Jako nadměrné zranění či zbytečné utrpení lze označit zranění či utrpení, které je nepřiměřené ve vztahu ke sledované vojenské výhodě. Obsah pojmu nerozlišující účinky možno odvodit z čl. 51 odst. 4 Dodatkového protokolu I k Ženevským úmlouvám.

Znění skutkové podstaty „těžké urážky lidské důstojnosti, zejména pokořující a ponižující zacházení“ podle čl. 8 odst. 2 písm. b) (xxi) Statutu, vychází z článku 3 odst. 1 písm. c) společného všem čtyřem Ženevským úmlouvám a z obdobných ustanovení Dodatkového protokolu I (čl. 75 odst. 2 písm. b) a Dodatkového protokolu II (čl. 4 odst. 2 písm. e). Význam zákazů obsažených v těchto dokumentech je určen zásadami lidského zacházení vymezenými čl. 27 Ženevské úmluvy IV, které zaručují humánní zacházení, nediskriminaci, respektování osoby, její cti, rodinných práv, náboženského přesvědčení, způsobů a zvyků.⁶⁹

---

⁶⁸ Vyhlášen pod č. 173/1938 Sb.

⁶⁹ viz. Triffterer, O. *Commentary on the Rome Statute of the International Criminal Court: Observers' Notes, Article by Article*. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 1999, s. 246.

Znásilnění či jiné formy sexuálního násilí uvedené v čl. 8 odst. 2 písm. b) (xxii) Statutu tvoří dosud nejširší vymezení těchto jednání jako válečných zločinů. Statuty vojenských tribunálů v Norimberku a Tokiu ve výčtu válečných zločinů a statut ICTY ve výčtu závažných porušení Ženevských úmluv o ochraně obětí války z r. 1949 (čl. 2) neuvádí znásilnění či jinou formu sexuálního násilí. Naproti tomu statut ICTR mezi porušeními čl. 3 společného Ženevským úmluvám a Dodatkového protokolu II udává jako příklad útoku proti osobní důstojnosti znásilnění, nucenou prostituci a jiné formy útoku proti mravnosti v sexuální oblasti. Teprve Statut však konstituuje znásilnění, sexuální otroctví, nucenou prostituci, nucené těhotenství, nucenou sterilizaci a další formy sexuálního násilí, které jsou rovněž závažným porušením Ženevských úmluv, jako samostatnou skutkovou podstatu válečného zločinu. Zločin kvalifikovaný jako znásilnění či jiná forma sexuálního násilí zároveň může tvořit některý z činů podle čl. 8 odst. 2 písm. b) (ii), (iii) nebo (vi) Statutu. V závislosti na okolnostech lze znásilnění či jinou formu sexuálního násilí kvalifikovat také jako zločin proti lidskosti nebo genocidu (viz výše).

K naplnění skutkové podstaty „využití přítomnosti civilní osoby či jiné chráněné osoby k zajištění vynětí určitých míst, oblastí nebo vojenských jednotek z vojenských operací“ podle čl. 8 odst. 2 písm. b) (xxiii) Znaky vyžadují, aby pachatel svým přemístěním nebo jiným způsobem získal výhodu díky poloze jednoho či více civilistů nebo jiných osob chráněných mezinárodním právem ozbrojených konfliktů.⁷⁰

Další válečný zločin představuje „úmyslné vedení útoků proti budovám, materiálu, zdravotnickým jednotkám a transportům a proti personálu označenému rozlišovacími znaky Ženevských úmluv“⁷¹ – čl. 8 odst. 2 písm. b) (xxiv) Statutu. Pojem útok odpovídá útoku ve smyslu čl. 8 odst. 2 písm. b) (i) Statutu.

Hladovění civilistů jako způsob vedení boje podle čl. 8 odst. 2 písm. b) (xxv) Statutu odráží již existující mezinárodní obyčejové právo, přičemž hladovění zde zahrnuje nejen nedostatek jídla, nýbrž i nedostatek jiných prostředků nutných k přežití. Takovýmito prostředky je třeba v souladu s čl. 54 odst. 2 Dodatkového protokolu I rozumět „zemědělské oblasti sloužící k produkci potravin, sklizeň, dobytek, zařízení pro dodávky vody a zásobování vodou a zavlažovací zařízení“ a další prostředky nutné

---

⁷⁰ Znaky skutkových podstat, text viz. Cassese, A. – Gaeta, P. – Jones, J.R.W.D. *The Rome Statute of the International Criminal Court: A Commentary: Materials*. Oxford: Oxford University Press, 2002, s. 174.

⁷¹ K pojmu rozlišovací znaky Ženevských úmluv srov. výklad k čl. 8 odst. 2 písm. b) (vii) Statutu.

k výrobě, sklizni, zpracování nebo skladování potravin, zdravotnický materiál, přístřeší a oblečení nutné k přežití v důsledku klimatických nebo jiných poměrů.⁷² K naplnění skutkové podstaty dochází, pokud pachatel odnímá nebo ničí prostředky nutné k přežití nebo znemožňuje dodávky humanitární pomoci. Lze sem zařadit také taktiku „spálené země“.⁷³

Poslední válečný zločin postihovaný Statutem v rámci mezinárodních ozbrojených konfliktů tvoří „odvody či nábor dětí mladších patnácti let do ozbrojených sil státu nebo jejich využívání k aktivní účasti v nepřátelských akcích“ – čl. 8 odst. 2 písm. b) (xxvi). Tento negativní jev se snaží postihovat také čl. 77 odst. 2 Dodatkového protokolu I a Úmluva o právech dítěte ve svém čl. 38. Rozdíl mezi odvodem a náborem spočívá ve skutečnosti, že odvod znamená povinný, zatímco nábor dobrovolný vstup do ozbrojených sil.

2.1.3.2 Válečné zločiny v rámci ozbrojených konfliktů jiné než mezinárodní povahy – čl. 8 odst. 2 písm. c) až f) a odst. 3 Statutu.

Pojem „ozbrojený konflikt jiné než mezinárodní povahy“ přebírá Statut z článku 3 společného Ženevským úmluvám, avšak blíže jej nedefinuje (k vymezení srov. výše). Pouze pod písm. d) a f) uvádí, že se nevztahuje na případy vnitřních nepokojů a napětí, například veřejné nepokoje, izolované a sporadické násilné činy nebo jiné činy podobné povahy, tedy na násilné události nižší intenzity.⁷⁴

Co se týče rozsahu ustanovení o válečných zločinech v rámci ozbrojených konfliktů jiné než mezinárodní povahy, čl. 8 odst. 2 písm. c) Statutu postihuje vážná porušení čl. 3 společného Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949, zejména činy uvedené pod (i) – (iv), čl. 8 odst. 2 písm. e) Statutu pak postihuje ostatní závažná porušení zákonů a obyčejů platných v ozbrojených konfliktech jiné než mezinárodní povahy v existujícím rámci mezinárodního práva, zejména činy uvedené pod (i) – (xii). Ve srovnání s ustanoveními o válečných zločinech v rámci mezinárodních ozbrojených

---

⁷² Viz. Triffterer, O. *Commentary on the Rome Statute of the International Criminal Court: Observers' Notes, Article by Article*. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 1999, s. 256.

⁷³ Srov. Werle, G. *Völkerstrafrecht*. Tübingen: Mohr Siebeck 2003, s. 399.

⁷⁴ K problematice vymezení pojmu „ozbrojený konflikt jiné než mezinárodní povahy“ ve Statutu srov. Bílková, V. *Úprava vnitrostátních ozbrojených konfliktů v mezinárodním humanitárním právu*. Praha: Eva Rozkotová – IFEC, 2007, s. 55 an.

konfliktů není přibližně polovina z nich převzata do ustanovení čl. 8 odst. 2 písm. c) a e) Statutu.

V případě vážných porušení čl. 3 společného Ženevským úmluvám okruh chráněných osob podle Statutu zahrnuje osoby, které se aktivně neúčastní nepřátelských akcí, včetně příslušníků ozbrojených sil, kteří složili zbraně a těch, kteří jsou neschopni boje z důvodu nemoci, zranění, zajetí nebo z jakéhokoli jiného důvodu. Následuje výčet jednání, která naplňují skutkovou podstatu válečného zločinu v ozbrojeném konfliktu jiné než mezinárodní povahy podle čl. 8 odst. 1 písm. c) Statutu.

Na prvním místě jsou uvedeny násilné činy proti životu a osobě, zejména vražda všeho druhu, mrzačení, kruté zacházení a mučení (i). Vraždu uvádí jako zločin proti lidskosti již čl. 7 odst. 1 písm. a). Na rozdíl od něj však čl. 8 nevyžaduje, aby pachatel vraždu spáchal v rámci rozsáhlého nebo systematického útoku namířeného proti civilnímu obyvatelstvu. Ohledně mrzačení, krutého zacházení a mučení lze odkázat na výklad podaný výše u válečných zločinů v rámci mezinárodního ozbrojeného konfliktu.⁷⁵ Obdobně platí i pro skutkové podstaty těžké urážky lidské důstojnosti, zejména pokořující a ponižující zacházení (ii), a braní rukojmí (iii).

Poslední skutkovou podstatou, jež představuje podle Statutu vážné porušení čl. 3 společného Ženevským úmluvám z r. 1949 je ukládání trestů a vykonávání poprav bez předchozího rozsudku vynesenoho řádně ustaveným soudem poskytujícím veškeré záruky soudního řízení, které jsou obecně považovány za nezbytné. Toto ustanovení má stejnou povahu jako čl. 8 odst. 2 písm. a) (vi) Statutu, avšak není s ním totožné a zakládá povinnost vytvořit řádně ustavený soud také pro nevládní ozbrojené skupiny před tím, než dojde k vynesení rozsudku.

Druhou skupinu válečných zločinů v rámci ozbrojených konfliktů jiné než mezinárodní povahy vymezuje čl. 8 odst. 2 písm. e) Statutu jako „ostatní závažná porušení zákonů a obyčejů platných v ozbrojených konfliktech jiné než mezinárodní povahy, v existujícím rámci mezinárodního práva“, tedy především porušení

---

⁷⁵ Pouze čl. 8 odst. 2 písm. a) (ii) Statutu používá termín „nelidské zacházení“, který má však stejný význam jako pojem „kruté zacházení“ – srov. Triffterer, O. *Commentary on the Rome Statute of the International Criminal Court: Observers' Notes, Article by Article*. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 1999, s. 273.

Dodatkového protokolu II z roku 1977. Vzhledem ke skutečnosti, že většina skutkových podstat uvedených pod písm. e) se shoduje s těmi, o nichž bylo pojednáno v souvislosti s válečnými zločiny spáchanými v rámci mezinárodního ozbrojeného konfliktu podle čl. 8 odst. 2 písm. b), budiž odkázáno na příslušný výklad podaný výše. V následujícím bude poukázáno pouze na odlišnosti vyplývající z povahy konfliktu jako konfliktu jiné než mezinárodní povahy.

Stejně jako v případě mezinárodního ozbrojeného konfliktu postihuje čl. 8 odst. 2 písm. e) (vii) odvody nebo nábor dětí mladších patnácti let. Na rozdíl od ustanovení o válečných zločinech v rámci mezinárodního ozbrojeného konfliktu, jež postihuje odvody či nábor do ozbrojených sil státu, var. (vii) se vztahuje na odvody nebo nábor do ozbrojených sil nebo skupin.⁷⁶ Tím se umožňuje širší rozsah použití tohoto ustanovení.

Var. (viii) prohlašuje za válečný zločin „nařízení vysídlení civilního obyvatelstva z důvodů souvisejících s konfliktem, pokud to není nutné z důvodu bezpečnosti dotčených civilních osob nebo z naléhavých vojenských důvodů“. Předpokládá se tedy nařízení vysídlení, čili nelze postihovat situace, kdy stejného cíle, tj. vysídlení obyvatelstva, je dosaženo jinými prostředky (např. hladověním).

Specifikum ozbrojeného konfliktu jiné než mezinárodní povahy, resp. jeho subjektů, respektuje písm. e) var. (ix), jež tvoří obdobu čl. 8 odst. 2 písm. b) (xi). Statut zde nahradil a zúžil okruh chráněných osob. Zatímco písm. b) (xi) chrání před proradným zabitím nebo zraněním osoby náležející ke zneprátenému státu nebo armádě (jde o konflikt mezi státy), písm. e) (ix) chrání příslušníky nepřátelských ozbrojených sil (jde o konflikt jiné než mezinárodní povahy). V druhém případě tedy Statut neposkytuje ochranu civilním osobám.

Stejně jako v předešlém případě také poslední ustanovení čl. 8 odst. 2 písm. e) nahrazuje s ohledem na odlišnou povahu ozbrojených konfliktů jiné než mezinárodní povahy pojem „válečná nutnost“ termínem „nutnost konfliktu“ u skutkové podstaty zničení či zabránění nepřátelského majetku (srov. čl. 8 odst. 2 písm. b) (xiii) a písm. e) (xii) Statutu).

---

⁷⁶ České znění Římského statutu publikovaného pod č. 84/2009 Sb. m. s. hovoří jak v čl. 8 odst. 2 písm. b) (xxvi), tak v čl. 8 odst. 2 písm. e) (vii) o odvodech nebo náboru dětí mladších patnácti let do ozbrojených sil státu. Naproti tomu anglické znění Statutu užívá v prvním případě termínu „ozbrojené síly státu“ („national armed forces“), v druhém případě pojmu „ozbrojené síly nebo skupiny“ („armed forces or groups“). České znění tak nereflexuje záměr autorů Statutu rozšířit aplikaci samotného ustanovení i na další případy.

Čl. 8 odst. 2 písm. f) obdobně jako písm. d) vymezuje použití ustanovení písm. e) pouze na ozbrojené konflikty jiné než mezinárodní povahy, přičemž vylučuje případy vnitřních nepokojů a napětí. Dále pak stanoví, že na ozbrojené konflikty probíhající na území státu se písm. e) „vztahuje tehdy, když se jedná o déletrvající ozbrojený konflikt mezi státními orgány a organizovanými ozbrojenými skupinami nebo mezi takovými skupinami“.

Ustanovení Statutu věnované válečným zločinům (čl. 8) uzavírá odst. 3, podle něhož „žádné z ustanovení odstavce 2 písm. c) a e) nemá vliv na odpovědnost vlády za udržení nebo znovunastolení práva a pořádku ve státu nebo obranu jednoty a územní celistvosti státu všemi legitimními prostředky“. Nejdůležitější část tohoto ustanovení tvoří požadavek legitimních prostředků. Jakékoli jednání proti příslušným ustanovením Statutu nelze považovat za legitimní.

2.1.4 Zločin agrese

Ačkoli Statut zahrnuje zločin agrese mezi zločiny, které spadají do jurisdikce Soudu (čl. 5 odst. 1), hned v následujícím odstavci odkládá výkon jurisdikce až do doby, kdy bude v souladu s čl. 121 a 123 přijata definice zločinu agrese a stanoveny podmínky, za nichž bude moci Soud vykonávat jurisdikci ve vztahu k tomuto zločinu. Navíc se požaduje, aby takovéto ustanovení bylo slučitelné s příslušnými ustanoveními Charty. Podle čl. 123 odst. 1 Statutu sedm let od jeho vstupu v platnost svolá generální tajemník OSN revizní konferenci za účelem projednání změn Statutu, která se může mj. týkat výčtu zločinů obsažených v čl. 5, především tedy zločinu agrese. V následujícím bude podán výklad, jak by mohla případná definice zločinu agrese vypadat, a to i vzhledem k vývoji daného pojmu.

Již podle čl. 6 statutu Norimberského tribunálu spadaly do jeho jurisdikce zločiny proti míru, tj. „osnování, příprava, podněcování nebo podniknutí útočné války nebo války porušující mezinárodní smlouvy, dohody nebo záruky anebo účast na společném plánu nebo spiknutí k provedení kteréhokoli z výše uvedených činů“.⁷⁷

V roce 1954 pověřila Komise v rámci svých prací na návrhu Kodexu Zvláštní výbor pro otázku definice agrese. Výsledkem se stala definice obsažená v čl. 1 přílohy

---

⁷⁷ Mrázek, J. *Dokumenty ke studiu mezinárodního práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, s. 424.

rezoluce Valného shromáždění OSN 3314 z 14. 12. 1974. Tato definice považuje za agresi „použití ozbrojené síly jedním státem proti svrchovanosti, územní celistvosti nebo politické nezávislosti druhého státu nebo jakýmkoli jiným způsobem neslučitelným s Chartou, jak je to stanoveno v této definici“.⁷⁸ Následně čl. 3 doplňuje definici demonstrativním výčtem činů, které naplňují skutkovou podstatu zločinu agrese. Rozsáhlé pravomoci má podle dané přílohy Rada bezpečnosti. I když by došlo v rozporu s Chartou k prvnímu použití ozbrojené síly státem, a tudíž by byl založen zřejmý důkaz útočného činu, může Rada bezpečnosti v souladu s Chartou dojít k opačnému závěru.

Právě silná pozice Rady bezpečnosti jakožto politického orgánu, který by rozhodoval o tom, zda došlo ke spáchání zločinu agrese, vedla mimo jiné na Římské konferenci k nepřijetí dané definice do Statutu. Soud by tak totiž ztratil postavení (především) na Radě bezpečnosti nezávislého orgánu, alespoň pokud by šlo o zločin agrese. Ovšem představa Soudu jako na Radě bezpečnosti ohledně zločinu agrese zcela nezávislého orgánu, je již v současné době determinována čl. 5 odst. 2 Statutu, jež stanoví nutnost slučitelnosti ustanovení o agresi s příslušnými ustanoveními Charty.

Za účelem vytvoření a předložení návrhů definice zločinu agrese, která by mohla získat širší podporu, zřídilo Shromáždění smluvních stran Zvláštní pracovní skupinu ke zločinu agrese (Special Working Group on the Crime of Aggression).⁷⁹ V rámci této skupiny vyvstaly některé otázky týkající se aplikace ustanovení Statutu vzhledem ke zločinu agrese, především aplikace čl. 25 odst. 3, čl. 28, čl. 30 a čl. 33, pokud jde o jednání jednotlivce.⁸⁰ Zároveň se diskutovala také problematika definice jednání státu, vztah k rezoluci Valného shromáždění OSN 3314, vztah k Radě bezpečnosti a další problémy související s případným zařazením definice zločinu agrese do Statutu (např. jurisdikce *ratione temporis*, princip *ne bis in idem*, princip komplementarity atd.).⁸¹

Výsledkem činnosti Zvláštní pracovní skupiny ke zločinu agrese se stal návrh ustanovení o zločinu agrese, jenž předložil generálnímu tajemníkovi OSN v souladu s čl. 121 odst. 1 Statutu stálý představitel Lichtenštejnského knížectví při OSN a bývalý

---

⁷⁸ Potočný, M. – Ondřej, J. *Vybrané dokumenty ke studiu mezinárodního práva veřejného V.: Pokojné řešení sporů a právní úprava ozbrojených konfliktů*. Praha: Vydavatelství Karolinum, 1992, s. 62.

⁷⁹ Zvláštní pracovní skupinu zřídilo Shromáždění smluvních stran svou rezolucí – viz. Res. ICC-ASP/1/Res.1.

⁸⁰ Podrobněji viz. Popenková, M. Aktuální vývoj v otázce definice zločinu agrese ve smyslu čl. 5 Římského statutu Mezinárodního trestního soudu. *Právník*, 2008, roč. 147, č. 5, s. 555-585.

⁸¹ *Ibid.*

předseda Zvláštní pracovní skupiny ke zločinu agrese Christian Wenaweser.⁸²

Návrh počítá s vymazáním čl. 5 odst. 2 Statutu a za stávající odstavec 8 vkládá čl. 8 bis s názvem „Crime of aggression“. Pro účely Statutu návrh zločinem agrese rozumí „plánování, přípravu, podněcování nebo provedení aktu agrese“⁸³ a inspiroje se tak zněním čl. 6 písm. a) statutu Norimberského tribunálu. Akt agrese definuje odst. 2 navrhovaného čl. 8 bis jako „použití síly jedním státem proti suverenitě, územní celistvosti či politické nezávislosti jiného státu nebo jiným způsobem neslučitelným s Chartou“.⁸⁴ Návrh doslovně přejímá znění čl. 1 přílohy rezoluce Valného shromáždění OSN 3314, na níž výslovně odkazuje, a to včetně výčtu jednání, jež považuje za akt agrese. Zločinu agrese se může dopustit pouze osoba, jež se nachází v takovém postavení, kdy fakticky vykonává kontrolu nad politickým či vojenským jednáním státu nebo toto jednání řídí. Navíc návrh zakotvuje i kvalitativní aspekt, neboť akt agrese musí svou povahou, závažností a rozsahem představovat zřejmé porušení Charty.

Další důležité doplnění, jež návrh předvídá, představuje nový čl. 15 bis nazvaný „Exercise of jurisdiction over the crime of aggression“ (Výkon jurisdikce nad zločinem agrese). Soud podle něj může vykonávat jurisdikci nad zločinem agrese v souladu s čl. 13 Statutu (odst. 1), avšak stanoví jiný postup v případě vyšetřování žalobce z vlastní iniciativy. Pokud žalobce dojde k závěru, že je s ohledem na zločin agrese opodstatněný důvod pokračovat ve vyšetřování, musí nejprve zjistit, zda Rada bezpečnosti neučinila rozhodnutí o aktu agrese spáchaném dotyčným státem. Dále žalobce musí zpravit generálního tajemníka OSN o situaci před Soudem, včetně relevantních informací a dokumentů. Pokud Rada bezpečnosti přijala řečené rozhodnutí, žalobce může pokračovat ve vyšetřování. V opačném případě návrh stanoví 6 možných alternativ:

- *alternativa 1*: pokud takové rozhodnutí Rady bezpečnosti chybí, žalobce nemůže ohledně zločinu agrese pokračovat ve vyšetřování.

---

⁸² Srov. ICC-ASP/8/Res.6 – rezoluce Shromáždění smluvních stran ze dne 26. listopadu 2009.

⁸³ „1. For the purpose of this Statute, “crime of aggression“ means the planning, preparation, initiation or execution, by a person in a position effectively to exercise control over or to direct the political or military action of a State, of an act of aggression which, by its character, gravity and scale, constitutes a manifest violation of the Charter of the United Nations“ – Ibid.

⁸⁴ „2. For the purpose of paragraph 1, “act of aggression“ means the use of armed force by a State against the sovereignty, territorial integrity or political independence of another State, or in any other manner inconsistent with the Charter of the United Nations“ – Ibid.

- *alternativa 2*: doplňuje první o dovětek „dokud Rada bezpečnosti nepožádá žalobce o pokračování ve vyšetřování ohledně zločinu agrese, a to rezolucí přijatou podle kapitoly VII Charty“.

- *alternativa 3*: pokud takové rozhodnutí Rada bezpečnosti neučiní během šesti měsíců po dni, kdy došlo k předání informací, může žalobce pokud jde o zločin agrese pokračovat ve vyšetřování.

- *alternativa 4*: doplňuje předešlou o dovětek, podle něhož žalobce musí doložit, že Přípravný senát schválil zahájení vyšetřování údajného zločinu agrese v souladu s postupem podle čl. 15.

- *alternativa 5*: doplňuje alternativu 3 o dovětek, podle něhož žalobce musí doložit, že Valné shromáždění OSN přijalo rozhodnutí, že akt agrese byl spáchán státem uvedeným v čl. 8 bis.

- *alternativa 6*: rozhodnutí o spáchání aktu agrese musí přijmout Mezinárodní soudní dvůr.

Podle navrhovaného odstavce 5 zmíněného článku rozhodnutí o aktu agrese jiným orgánem než orgánem Soudu bude bez vlivu na vlastní zjištění Soudu. Celý navrhovaný čl. 8 bis nemá dále vliv na ustanovení Statutu týkající se výkonu jurisdikce Soudu s ohledem na jiné zločiny do jurisdikce spadající.

Poslední navrhovanou změnou je doplnění čl. 25 odstavcem 3 bis zakládajícím aplikaci ustanovení tohoto článku s ohledem na zločin agrese pouze na osoby, jež se nachází v takovém postavení, kdy fakticky vykonávají kontrolu nad politickým či vojenským jednáním státu nebo toto jednání řídí .

Současně se změnou Statutu se navrhuje i doplnění Znaků skutkových podstat o ustanovení o zločinu agrese.⁸⁵

2.2 Příslušnost Soudu *ratione temporis*

Příslušnost Soudu *ratione temporis* vyjadřuje čl. 11 odst. 1 Statutu, podle něhož má soud jurisdikci nad zločiny spáchanými po vstupu Statutu v platnost, tj. po 1. 7. 2002 (srov. čl. 126 odst. 1).

V případě, že se stát stane smluvní stranou Statutu až po jeho vstupu v platnost,

---

⁸⁵ Znění navrhovaného doplňku viz. Ibid.

má Soud podle čl. 11 odst. 2 jurisdikci pouze nad zločiny spáchanými po vstupu Statutu v platnost pro tento stát, pokud stát neučiní prohlášení podle čl. 12 odst. 3. Prohlášení se ukládá u tajemníka Soudu a stát jím přijímá výkon jurisdikce Soudu nad předmětným zločinem, spáchaným před vstupem Statutu v platnost pro tento stát, avšak po 1. 7. 2002 (vstup Statutu v platnost). Učinit takovéto prohlášení může také stát, který není smluvní stranou Statutu.

Jurisdikce Soudu *ratione temporis* je v mnoha ohledech omezená. Především oprávněním Rady bezpečnosti podle čl. 16, jenž umožňuje Radě bezpečnosti žádat rezolucí přijatou podle kapitoly VII Charty,⁸⁶ aby vyšetřování či stíhání nebylo zahájeno nebo aby v něm nebylo pokračováno, a to po dobu až 12 měsíců ode dne, kdy o to Rada bezpečnosti Soud požádá. Žádost lze Soudu předkládat opakovaně za stejných podmínek.

Další omezení jurisdikce *ratione temporis* představuje čl. 124 Statutu, umožňující každému státu, jakmile se stane smluvní stranou Statutu, prohlásit, že po dobu sedmi let od vstupu Statutu v platnost pro tento stát nepřijímá jurisdikci Soudu nad válečnými zločiny podle čl. 8 Statutu, pokud byl zločin domněle spáchán státními občany či na území dotčeného státu. Zároveň se však umožňuje odvolání takového prohlášení.

Jistý problém v rámci příslušnosti *ratione temporis* může nastat v případě pokračujícího násilí, kdy ke spáchání zločinu došlo ještě před vstupem Statutu v platnost, přičemž jeho následky pokračují i později nebo kdy zločiny zahájené před vstupem Statutu v platnost jsou považovány za pokračující. Někteří autoři vychází z rozhodovací praxe ICTR, z níž dovozují závěr, že všechny důkazy shromážděné před vstupem Statutu v platnost jsou přípustné při zjišťování a určování protiprávního úmyslu pachatele.⁸⁷

2.3 Příslušnost Soudu *ratione personae*

---

⁸⁶ Podle čl. 27 Charty se k přijetí rezoluce vyžadují souhlasné hlasy 9 členů, včetně souhlasných hlasů pěti stálých členů. Dále musí Rada bezpečnosti v rezoluci určit, zda jde o ohrožení míru, jeho porušení nebo útočný čin.

⁸⁷ Srov. Cassese, A. – Gaeta, P. – Jones. J.R.W.D. *The Rome Statute of the International Criminal Court: A Commentary: Volume I*. Oxford: Oxford University Press, 2002, s. 550-551.

Podle čl. 25 odst. 1 Statutu má soud jurisdikci pouze nad fyzickými osobami, jsou tedy vyloučeny osoby právnické,⁸⁸ což mj. vyplývá i z některých dalších ustanovení Statutu (např. čl. 26). Statut tak navázal na oba ad hoc trestní tribunály OSN a potvrdil posun, k němuž došlo od období válečných tribunálů v Norimberku a Tokiu (srov. výše).

Oproti předešlým tribunálům Statut poprvé upravuje věkovou hranici individuální trestní odpovědnosti, a to v čl. 26: „Soud nemá jurisdikci nad osobou, která v době údajného spáchání činu nedovršila osmnáctý rok věku“. Tím ovšem není dotčena možnost států stíhat osoby mladší osmnácti let pro zločiny spadající do jurisdikce Soudu, pokud tak stanoví jejich právní řád.

2.4 Předpoklady pro výkon jurisdikce (čl. 12)

Současný čl. 12 Statutu představuje důležitý kompromis mezi různými návrhy, učiněnými na konferenci v Římě.⁸⁹

Prvním předpokladem pro to, aby Soud mohl vykonávat svoji jurisdikci, je ratifikace Statutu. Podle čl. 12 odst. 1 stát, který se stal smluvní stranou Statutu, tím přijímá jurisdikci Soudu nad zločiny uvedenými v čl. 5.

Dále se vyžaduje (odst. 2), aby se smluvní stranou Statutu stal teritoriálně či personálně kompetentní stát, tj. buď stát, na jehož území došlo ke spáchání zločinu spadajícího do jurisdikce Soudu nebo stát, jehož státní občan je obviněn z takového zločinu, popř. stát, který není smluvní stranou Statutu a učinil prohlášení v souladu s odst. 3. Požadavek, aby se smluvní stranou stal teritoriálně či personálně kompetentní stát, však neplatí v případě, kdy oznámení o situaci nasvědčující tomu, že byl spáchán zločin spadající do jurisdikce Soudu, podala žalobci Rada bezpečnosti v souladu s kapitolou VII Charty.

---

⁸⁸ Především Francie na Římské konferenci prosazovala rozšíření jurisdikce Soudu také na osoby právnické, a to z důvodů restitucí a kompenzací pro oběti zločinů. Požadované řešení by však naráželo na celou řadu problémů (dokazování, neexistence trestní odpovědnosti právnických osob v právních řádech některých států), pročež návrh Francie nezískal dostatečnou podporu. Blíže Triffterer, O. *Commentary on the Rome Statute of the International Criminal Court: Observers' Notes, Article by Article*. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 1999, s. 477 an.

⁸⁹ Blíže k jednotlivým návrhům srov. Junck, Ch. *Die Gerichtsbarkeit des Internationalen Strafgerichtshofs: Vorbedingungen und Auslösemechanismen nach Römischen Statut vom 17. Juli 1998*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2006, s. 11-19.

Odst. 3 umožňuje státu, který není smluvní stranou Statutu, aby přijal jurisdikci podle odst. 2 v případě, že je to zapotřebí. Takový stát uznává jurisdikci Soudu nad předmětným zločinem prostřednictvím prohlášení uloženého u tajemníka a má povinnost poskytnout Soudu bezvýhradně součinnost podle části 9 Statutu.

Vždy bude třeba brát v úvahu také časový aspekt, tj. kdy ke spáchání zločinu došlo. Pokud by došlo k jeho spáchání v období po vstupu Statutu v platnost, avšak ještě před vstupem Statutu v platnost pro teritoriálně či personálně kompetentní stát, pak by mohl Soud vykonávat jurisdikci pouze na základě prohlášení takového státu v souladu s čl. 12 odst. 3, popř. na základě předání situace ze strany Rady bezpečnosti OSN v souladu s čl. 13 písm. b).

2.5 Spouštěcí mechanismus Soudu (čl. 13)

Otázka subjektů, které mohou iniciovat vyšetřování před Soudem, patřila na Římské konferenci v roce 1998 k nejdiskutovanějším. Vcelku panovala shoda v tom, že vyšetřování může iniciovat některý ze států, jenž je smluvní stranou Statutu nebo Rada bezpečnosti jednající podle kapitoly VII Charty. Rozdílné názory státy zastávaly v otázce oprávnění žalobce zahájit vyšetřování z vlastní iniciativy na základě informací získaných ze spolehlivých zdrojů. Kompromisním řešením se nakonec ukázalo zřízení tzv. přípravného či vyšetřovacího senátu, kterému žalobce bude společně se shromážděným důkazním materiálem předkládat žádost o povolení vyšetřování.

2.5.1 Oznámení o situaci podané smluvní stranou (čl. 14)

Smluvní strana může v souladu s čl. 14 odst. 1 Statutu podat žalobci oznámení o situaci nasvědčující tomu, že byl spáchán zločin nebo zločiny spadající do jurisdikce Soudu a požádat žalobce o vyšetření situace s cílem zjistit, zda je důvod vznést proti určité osobě nebo osobám obvinění z takových zločinů. Podle odst. 2 by takovéto oznámení mělo pokud možno obsahovat vylíčení příslušných okolností a být doloženo dokumentací dostupnou státu, který oznámení o situaci podává.

Právě možnost každé smluvní strany⁹⁰ iniciovat vyšetřování před Soudem odráží

---

⁹⁰ Na Římské konferenci se mj. diskutovalo o možnosti, že by iniciovat vyšetřování mohly pouze některé státy, konkrétně ty, které mají na vyšetřování zájem (tj. stát, na jehož území došlo ke spáchání zločinu; jehož státním příslušníkem je podezřelý nebo oběť; na jehož území se podezřelý nachází).

dlouhodobé přesvědčení, že tyto nejzávažnější zločiny podle mezinárodního práva jsou zločiny, kterými je dotčeno mezinárodní společenství jako celek.⁹¹

2.5.2 Oznámení o situaci podané Radou bezpečnosti

Rada bezpečnosti může jakožto politický orgán, mající „základní odpovědnost za udržování mezinárodního míru a bezpečnosti“,⁹² podat oznámení o situaci nasvědčující tomu, že byl spáchán některý (popř. i více) ze zločinů uvedených v čl. 5 Statutu. Oznámení musí Rada bezpečnosti učinit v souladu s kapitolou VII Charty. Oproti smluvní straně a žalobci má však Rada bezpečnosti jakožto iniciátor vyšetřování před Soudem zvýhodněné postavení: v případě situace předané smluvní stranou nebo žalobcem může Soud vykonávat svoji jurisdikci pouze tehdy, pokud byl zločin spáchán buď na území státu nebo obviněným, jenž je státním příslušníkem státu, který je smluvní stranou Statutu nebo přijal jeho jurisdikci zvláštním prohlášením podle čl. 12 odst. 3. Naproti tomu pokud předá situaci Soudu Rada bezpečnosti, uvedená omezení pro výkon jurisdikce Soudu neplatí. Na druhou stranu se však vyžaduje, aby Rada bezpečnosti splnila některé předpoklady, jež pro zbývající dva subjekty (smluvní stranu a žalobce) neplatí. Předně musí určit „zda došlo k ohrožení míru, porušení míru nebo útočnému činu“⁹³ a dále takovýto krok musí mít za cíl udržení nebo obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti. Rozhodnutí Rady bezpečnosti následně v souladu s čl. 25 Charty zavazuje všechny členské státy OSN, nikoli pouze ty z nich, které jsou smluvními stranami Statutu.

I přes určité výsostné postavení Rady bezpečnosti při iniciaci vyšetřování náleží Soudu oprávnění zkoumat legalitu jejího jednání podle kapitoly VII Charty, což lze dovodit z čl. 19 Statutu. Soud ale nemůže zkoumat vhodnost a efektivnost rozhodnutí Rady bezpečnosti.⁹⁴ Právo Rady bezpečnosti iniciovat vyšetřování představuje další významné oprávnění, kterým může ovlivňovat činnost Soudu. K prvnímu oprávnění podle čl. 16 Statutu srov. výše jurisdikci Soudu *ratione temporis*.

---

⁹¹ Srov. Cassese, A. – Gaeta, P. – Jones. J.R.W.D. *The Rome Statute of the International Criminal Court: A Commentary: Volume I*. Oxford: Oxford University Press, 2002, s. 623.

⁹² Čl. 24 odst. 1 Charty

⁹³ Čl. 39 Charty.

⁹⁴ Srov. Cassese, A. – Gaeta, P. – Jones. J.R.W.D. *The Rome Statute of the International Criminal Court: A Commentary: Volume I*. Oxford: Oxford University Press, 2002, s. 641.

2.5.3 Zahájení vyšetřování žalobcem z vlastní iniciativy (čl. 15)

Jak bylo již výše naznačeno, zařazení oprávnění žalobce zahájit vyšetřování z vlastní iniciativy patří k jedněm z nejdůležitějších ustanovení Statutu, jehož přijetí se stalo výsledkem konsensu mezi zastánci na státech a Radě bezpečnosti nezávislého žalobce a odpůrců obávajících se svěřením takto širokého oprávnění do rukou jediné osoby.

V souladu s čl. 15 odst. 1 žalobce může zahájit vyšetřování z vlastní iniciativy na základě informací o zločinech spadajících do jurisdikce Soudu.⁹⁵ Shromážděné informace žalobce přezkoumá z hlediska jejich závažnosti, k čemuž si může vyžádat doplňující informace od států, orgánů OSN, mezivládních nebo nevládních organizací nebo jiných spolehlivých zdrojů a může přijímat písemné a ústní výpovědi v sídle Soudu – čl. 15 odst. 2 Statutu. Jestliže žalobce dojde k závěru, že je opodstatněný důvod pro pokračování ve vyšetřování, předloží přípravnému senátu žádost o povolení vyšetřování, a to společně se shromážděným důkazním materiálem. Právě nutnost žalobce žádat o povolení vyšetřování představuje omezení jeho pravomoci a nutný kompromis mezi zastánci a odpůrci širokých pravomocí žalobce.

Důležité ustanovení obsahuje čl. 15 ve svém odstavci 3, podle něhož mohou participovat na rozhodování přípravného senátu o povolení vyšetřování oběti, a to formou svých vyjádření v souladu s Jednacím a důkazním řádem. Přípravný senát následně po přezkoumání žádosti a důkazního materiálu může povolit zahájení vyšetřování, pokud má za to, že je oprávněný důvod pokračovat ve vyšetřování a že věc zřejmě spadá do jurisdikce Soudu (čl. 15 odst. 4). Popřípadě přípravný senát může odmítnout povolit vyšetřování, čímž však nijak není dotčena následná žádost žalobce vycházející z nově zjištěných skutečností nebo důkazů týkajících se téže situace (čl. 15 odst. 5). Konečně pokud žalobce na základě předběžného zkoumání dle čl. 15 odst. 1 a 2 dojde k závěru, že poskytnuté informace nezakládají opodstatněný důvod

---

⁹⁵ Přestože čl. 15 odst. 1 Statutu hovoří o „zahájení vyšetřování z vlastní iniciativy“, je třeba chápat pojem „vyšetřování“ ve smyslu odst. 6, který používá termín „předběžné zkoumání“. Půjde tedy o vyšetřovací kroky, tj. takové, jaké uvádí čl. 15 odst. 2, avšak tyto ještě nelze označit za vlastní vyšetřování. O vyšetřování lze hovořit teprve v okamžiku, kdy přípravný senát schválí žádost žalobce o povolení vyšetřování dle čl. 15 odst. 4 – srov. Triffterer, O. *Commentary on the Rome Statute of the International Criminal Court: Observers' Notes, Article by Article*. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 1999, s. 364 an.

k vyšetřování, sdělí to osobám, které informace poskytly⁹⁶, což však žalobci nebrání posuzovat další poskytnuté informace týkající se téže situace ve světle nově zjištěných skutečností nebo důkazů (čl. 15 odst. 6).

2.6 Princip komplementarity

Již odst. 10 Preambule Statutu zdůrazňuje jednu ze základních myšlenek a zásad, na kterých je Statut vybudován, a to princip komplementarity („Mezinárodní trestní soud ustavený podle tohoto Statutu bude komplementární vůči národním trestním jurisdikcím“). Totéž opakuje čl. 1 Statutu: „Soud (...) má komplementární úlohu vůči národním trestním jurisdikcím“.

Komplementární jurisdikce Soudu reflektuje především způsob vzniku Soudu, tedy na základě mnohostranné mezinárodní smlouvy, čímž se liší od obou ad hoc tribunálů OSN, jež zřídila Rada bezpečnosti svými rezolucemi. Způsob jejich vzniku se odráží také v jurisdikci obou tribunálů, jež je na rozdíl od jurisdikce Soudu konkurenční s tím, že v případě konfliktu jurisdikcí mají tribunály přednost před národními jurisdikcemi.⁹⁷ Zvolené řešení mělo zabránit tomu, aby se osoby odpovědné za zločiny spadající do jurisdikce tribunálů vyhnuly řádnému potrestání v důsledku absence objektivitu či nestrannosti příslušných vnitrostátních soudů nebo v důsledku toho, že řízení před vnitrostátními soudy bylo zahájeno jen za účelem vyloučit jurisdikci tribunálu nebo jinak chránit pachatele zločinu.

Princip komplementarity blíže rozvádí čl. 17 Statutu, dle něhož Soud s ohledem na odst. 10 preambule a čl. 1 rozhodne, že věc je nepřijatelná, pokud je splněna některá z podmínek v odst. 1 písm. a) až d). Z těchto podmínek vyplývá, že Soud může vykonávat jurisdikci nad předmětnými zločiny pouze tehdy, pokud stát, do jehož jurisdikce věc spadá, není buď ochoten nebo schopen skutečně vést vyšetřování nebo stíhání, v dané věci neexistuje překážka rei iudicatae a věc je dostatečně závažná.

a) Neochota státu skutečně vést vyšetřování nebo stíhání

---

⁹⁶ Okruh osob, které žalobci poskytly informace, může být velmi široký. Autoři Statutu zamýšleli vybrat pouze ty osoby, které žalobce na danou situaci upozornily. Viz. Triffterer, O. *Commentary on the Rome Statute of the International Criminal Court: Observers' Notes, Article by Article*. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 1999, s. 371.

⁹⁷ Srov. čl. 9 Statutu ICTY, resp. čl. 8 Statutu ICTR.

Okolnosti, jež má Soud brát v úvahu při rozhodování, zda stát je či není ochoten skutečně vést vyšetřování nebo stíhání, vymezuje čl. 17 ve svém odst. 2, přičemž má přihlídnout k zásadám řádného řízení uznávaným mezinárodním právem.⁹⁸

Jako první Soud dle písm. a) zváží, zda účelem řízení či rozhodnutí na národní úrovni bylo nebo je chránit dotčenou osobu před trestní odpovědností za zločiny spadající do jurisdikce Soudu uvedené v čl. 5. Dále pak zváží, zda v řízení nastaly neopodstatněné průtahy, které za daných okolností nejsou slučitelné s úmyslem postavit dotčenou osobu před soud (písm. b)). Konečně poslední okolnost, zda řízení nebylo nebo není vedeno nezávisle nebo nestranně a způsob jeho vedení není za daných okolností slučitelný s úmyslem postavit dotčenou osobu před soud (písm. c)).

b) Neschopnost státu skutečně vést vyšetřování nebo stíhání

Stejně jako v případě neochoty, i zde Statut blíže vymezuje, že Soud má zvážit určité okolnosti, stanovené v čl. 17 odst. 3, tj. zda je stát neschopen zajistit obviněného či potřebné důkazy a výpovědi nebo jinak neschopen vést řízení z důvodu naprostého či rozsáhlého kolapsu nebo nedostupnosti národního soudnictví.

Posuzování neschopnosti státu skutečně vést řízení se jeví jako jednodušší oproti posuzování neochoty státu v tom smyslu, že při něm dochází k posuzování více objektivních než subjektivních kritérií.

c) Princip ne bis in idem (čl. 20)

Zásadu, že nikdo nemůže být dvakrát souzen za tentýž trestný čin (ať už došlo k odsouzení či zproštění obviněného), zakotvuje vedle většiny právních řádů světa také celá řada mnohostranných mezinárodních smluv⁹⁹ i statuty ad hoc tribunálů OSN.¹⁰⁰

Statut nejprve v odst. 1 konstituuje zmíněnou zásadu ve vztahu k předešlým odsuzujícím či zprošťujícím rozhodnutím Soudu, s výjimkou případů stanovených Statutem, tj. s výjimkou části 8. Odvolání a přezkum.

---

⁹⁸ Tyto „jsou součástí obyčejového mezinárodního práva a byly formulovány v řadě smluvních i mimosmluvních instrumentů“ – Šturma, P. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2002, s. 148.

⁹⁹ Čl. 14 odst. 7 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech (1966), čl. 4 Dodatkového protokolu 7 k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobody (1950), čl. 8 odst. 4 Americké úmluvy o lidských právech (1969) aj.

¹⁰⁰ Srov. čl. 10 statutu ICTY, čl. 9 statutu ICTR.

Odst. 2 pak zakazuje souzení osoby, jíž Soud dříve odsoudil nebo zprostil obvinění pro zločin podle čl. 5, jiným soudem. Jiným soudem se rozumí nejen soudy vnitrostátní, nýbrž i mezinárodní, stálé či ad hoc.¹⁰¹ Ježto odst. 2 hovoří o „zločinu“, nikoli o „jednání“, není v rozporu s řečnou zásadou, pokud je osoba, Soudem zproštěná obvinění ze zločinu genocidy, protože se jí nepodařilo prokázat genocidní úmysl,¹⁰² následně souzena ohledně téhož jednání vnitrostátním soudem za vraždu.

V neposlední řadě odst. 3 upravuje situaci, kdy osoba již byla souzena jiným soudem pro jednání uvedená v čl. 6, 7 nebo 8, následkem čehož ji nemůže Soud soudit pro totéž jednání. Výjimečně se připouští stíhání takové osoby Soudem, pokud řízení před jiným soudem buď a) bylo vedeno s úmyslem chránit dotčenou osobu proti trestní odpovědnosti za zločiny spadající do jurisdikce Soudu; nebo b) v jiném ohledu nebylo vedeno nezávisle nebo nestranně v souladu s normami řádného řízení uznávanými mezinárodním právem a bylo vedeno způsobem, který za daných okolností nebyl slučitelný s úmyslem postavit dotčenou osobu před soud.

d) Závažnost věci

Věc musí být takové závažnosti, že ohrožuje mír, bezpečnost a blaho světa (odst. 3 Preambule) a zároveň musí jít o zločiny, kterými je dotčeno mezinárodní společenství jako celek (odst. 4 Preambule, čl. 1 a 5 Statutu).

2.7 Obecné zásady trestního práva ve Statutu

Vzhledem ke skutečnosti, že Soud je podle čl. 1 Statutu „oprávněn vykonávat jurisdikci nad osobami pro nejzávažnější zločiny, kterými je dotčeno mezinárodní společenství jako celek“, vyvstala nutnost zakotvit ve Statutu také trestněprávní pravidla obsažená ve většině vnitrostátních právních řádů. Tyto Statut vymezuje především ve své části 3, čl. 22 až 33.

2.7.1 Zásada *nullum crimen sine lege* (čl. 22)

---

¹⁰¹ V souvislosti se zásadou *ne bis in idem* může vyvstat problém, pokud Soud odsoudí či zproští obvinění osobu, jež následně čelí obvinění ze stejného jednání ve státě, jež není smluvní stranou Statutu.

¹⁰² Šturma, P. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2002, s. 149.

Tuto zásadu zakotvují mnohé právní řády na nejvyšší, tj. ústavní úrovni.¹⁰³ Podle odst. 1 je trestní odpovědnost osoby podle Statutu dána pouze tehdy, jestliže její čin v době spáchání naplnil znaky zločinu spadajícího do jurisdikce Soudu. Odst. 2 zakotvuje jeden z důsledků této zásady, a to zákaz analogie v neprospěch osoby vyšetřované, stíhané či odsouzené (*nullum crimen sine lege stricta*). Výše uvedené nemá vliv na rozhodnutí, že určitý čin je trestný podle mezinárodního práva nezávisle na Statutu (odst. 3).

2.7.2 Zásada nulla poena sine lege (čl. 23)

Na předchozí zásadu logicky navazuje zásada *nulla poena sine lege*, která tvoří součást mezinárodního obyčejového práva, což mj. vyplývá z faktu, že ji obsahuje celá řada mezinárodních a regionálních smluvních instrumentů, stejně jako statuty *ad hoc* trestních tribunálů (čl. 24 statutu ICTY, čl. 23 statutu ICTR), uznána je i v praxi Komise OSN pro mezinárodní právo. Samotný Statut zásadu *nulla poena sine lege* vyjadřuje v čl. 23 následovně: „Osobě odsouzené Soudem může být uložen trest pouze v souladu s tímto Statutem“. Výčet trestů, které může Soud uložit osobě odsouzené za zločin spadající do jeho jurisdikce, vymezuje Statut v čl. 77. Jedná se o 2 kategorie trestů: jednak tresty odnětí svobody na určitý počet let (nejvýše 30) nebo na doživotí, druhak tresty majetkové povahy, tj. buď peněžitý trest nebo propadnutí výnosů, majetku a aktiv přímo či nepřímo získaných trestnou činností.

2.7.3 Zákaz zpětné účinnosti *ratione personae* (čl. 24)

Obě výše uvedené zásady konkretizuje čl. 24, zakotvující zákaz retroaktivity v neprospěch osoby vyšetřované, stíhané či odsouzené. Nikdo není trestně odpovědný za čin spáchaný před vstupem Statutu v platnost. Pokud však dojde před vynesením pravomocného rozsudku ke změně použitelného práva, uplatní se právo příznivější pro osobu vyšetřovanou, stíhanou či odsouzenou.

2.7.4 Zásada individuální trestní odpovědnosti (čl. 25)

---

¹⁰³ Srov. např. čl. 39 Listiny základních práv a svobod, čl. 49 Ústavy Slovenské republiky, čl. 103 ústavy SRN (*Grundgesetz*), čl. 42 Ústavy Polské republiky aj.

Zásadu individuální trestní odpovědnosti za zločiny podle mezinárodního práva poprvé uznal ve svých rozsudcích Norimberský tribunál, podle něhož jsou zločiny podle mezinárodního práva „páchány lidmi a nikoli abstraktními entitami“. O padesát let později tuto zásadu ve svém rozsudku potvrdil také ICTY a Statut tudíž pouze odráží existující princip mezinárodního práva trestního.

Podle čl. 25 odst. 2 Statutu „pachatel zločinu spadajícího do jurisdikce Soudu má individuální odpovědnost a může mu být uložen trest podle tohoto Statutu“.

Odst. 3 písm. a) stanoví, že pachatel může zločin spáchat samostatně, společně s jinou osobou nebo prostřednictvím jiné osoby, bez ohledu na trestní odpovědnost této jiné osoby. Samostatně spáchaný zločin předpokládá absenci pomoci či vlivu jiné osoby. Zločin spáchaný s jinou osobou je charakterizován funkčním rozdělením úkolů mezi alespoň dvěma spolupachateli, jež jednájí na základě společného plánu nebo dohody, přičemž každý ze spolupachatelů plní určitý úkol přispívající ke spáchání zločinu, bez něhož by ke spáchání zločinu nedošlo. Konečně v případě zločinu spáchaného prostřednictvím jiné osoby dochází k užití takové osoby jakožto nástroje jinou osobou. Hovoříme tedy o nepřímém pachatelství, kdy konající osoba jedná v omylu, v nutné obraně či krajní nouzi, popř. se jedná o osobu nepřičetnou, nezletilou nebo trpící duševní poruchou.¹⁰⁴

Odst. 3 písm. b) postihuje nařízení spáchání zločinu a navedení či podněcování k jeho spáchání za předpokladu, že zločin byl skutečně spáchán nebo alespoň došlo k jeho pokusu. Ustanovení o nařízení doplňuje odpovědnost nadřízeného podle čl. 28 Statutu. Postihuje totiž aktivní jednání spočívající v „nařízení spáchání zločinu“, zatímco čl. 28 postihuje opomenutí určitého jednání.¹⁰⁵

V případě excesu ze strany pachatele zločinu, kdy jím spáchaný zločin není pokryt úmyslem návodce, nelze takový zločin návodci připisovat k tíži (např. pachatel namísto zranění oběť zabije).¹⁰⁶

Za trestné Statut považuje podle odst. 3 písm. c) taktéž napomáhání či nadřování nebo jinou pomoc při spáchání zločinu nebo jeho pokusu, včetně poskytnutí prostředků pro jeho spáchání. Ve vztahu k předchozím formám účastenství se vyznačují

---

¹⁰⁴ Triffterer, O. *Commentary on the Rome Statute of the International Criminal Court: Observers' Notes, Article by Article*. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 1999, s. 479.

¹⁰⁵ *Ibid.*, s. 480.

¹⁰⁶ Cassese, A. – Gaeta, P. – Jones, J.R.W.D. *The Rome Statute of the International Criminal Court: A Commentary: Volume I*. Oxford: Oxford University Press, 2002, s. 798.

nižším stupněm odpovědnosti. Napomáhání a nadřezování musí být přímé a znamená jakoukoli pomoc, ať už fyzické či psychické povahy, jež má podstatný vliv na spáchání zločinu.¹⁰⁷ Co se rozumí podstatným vlivem bude nutno zkoumat vždy v konkrétním případě. Statut dále vyžaduje, aby pachatel poskytl pomoc „s cílem usnadnit spáchání takového zločinu“, čímž stanoví další požadavek na subjektivní stránku mimo základní ustanovení uvedené v čl. 30. Požadavky na subjektivní stránku jsou tak vyšší ve srovnání s objektivními požadavky.

Jako svého druhu zbytkovou kategorii jednání, jež nespádají pod výše uvedená ustanovení, vymezuje odst. 3 písm. d) případy, kdy osoba „jinak přispěla ke spáchání zločinu nebo jeho pokusu skupinou osob jednajících se společným záměrem“. Přispění musí být úmyslné a musí buď (i) směřovat k podpoře trestné činnosti nebo zločinného záměru skupiny, pokud tato činnost či záměr zahrnuje spáchání zločinu spadajícího do jurisdikce Soudu; nebo (ii) musí být provedeno s vědomím, že skupina má v úmyslu spáchat takový zločin. Skupina se musí skládat z alespoň tří osob.¹⁰⁸

Pouze ve vztahu ke zločinu genocidy postihuje odst. 3 písm. e) přímé a veřejné podněcování jiných k jeho spáchání. Statut zde vychází ze znění Úmluvy o genocidě (1948). Veřejné podněcování předpokládá vyzývání ke zločinnému jednání sdělované určitému počtu osob na veřejné místě nebo členům široké veřejnosti, zejména prostřednictvím technických prostředků masové komunikace jako jsou rádio a televize.¹⁰⁹ Přímé podněcování znamená, že jiná osoba je konkrétně nabádána nebo výslovně vyzývána k okamžitému spáchání zločinu.¹¹⁰ Oproti podněcování u ostatních zločinů, v případě genocidy Statut upouští od zásady akcesority, tzn. že osoba, jež se dopustila podněcování ke zločinu genocidy, bude odpovědná bez ohledu na skutečnost, zda došlo ke spáchání tohoto zločinu či nikoli. Z hlediska subjektivní stránky se vyžaduje, aby podněcovatel věděl, že jedná přímo a veřejně a že jeho čin má přímý vliv na jiné osoby, navíc podněcovatel musí vědět a chtít, aby podněcované osoby jednaly v úmyslu „zničit úplně nebo částečně národní, etnickou, rasovou nebo náboženskou

---

¹⁰⁷ Triffterer, O. *Commentary on the Rome Statute of the International Criminal Court: Observers' Notes, Article by Article*. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 1999, s. 482.

¹⁰⁸ Cassese, A. – Gaeta, P. – Jones, J.R.W.D. *The Rome Statute of the International Criminal Court: A Commentary: Volume I*. Oxford: Oxford University Press, 2002, s. 802.

¹⁰⁹ *Ibid.*, s. 805.

¹¹⁰ *Prosecutor v. Akayesu*, supra note 20, para. 557.

skupinu jako takovou“ – čl. 6 Statutu.¹¹¹

Konečně odst. 3 písm. f) zakotvuje trestnost pokusu některého ze zločinů spadajících do jurisdikce Soudu tak, že pachatel „vykoná čin zásadním způsobem zahajující naplňování skutkové podstaty zločinu, nicméně zločin není dokonán vzhledem k okolnostem nezávislým na jeho úmyslu“. Použití spojení „čin zásadním způsobem zahajující naplňování skutkové podstaty zločinu“ má odlišit pokus zločinu od jeho přípravy. V druhé části pak odst. 3 písm. f) formuluje podmínky, za nichž osoba nebude trestána za pokus podle Statutu. Předně se vyžaduje, aby buď (i) upustila od dalšího jednání potřebného k dokonání zločinu nebo (ii) jinak zmařila dokonání zločinu. Zatímco u první alternativy postačuje k tomu, aby osoba nebyla trestána pro pokus zločinu, nepokračování v jednání směřujícím k zamýšlenému cíli, druhá alternativa vyžaduje aktivní jednání osoby. Dále musí osoba zcela a dobrovolně upustit od zločinného úmyslu.

Čl. 25 Statutu uzavírá odst. 4 stanoví, že „žádným z ustanovení tohoto Statutu o individuální trestní odpovědnosti nebude dotčena odpovědnost států podle mezinárodního práva“.

2.7.5 Vyloučení jurisdikce nad osobami mladšími osmnácti let

Srov. výše podaný výklad týkající se příslušnosti Soudu *ratione personae*.

2.7.6 Zákaz zohledňování veřejné funkce

Již Versailleská mírová smlouva z roku 1919 předpokládala ve svém čl. 227 postavení bývalého německého císaře Viléma II. jakožto hlavy státu před soud pro „nejhrubší porušení zásad mezinárodní mravnosti a posvátné autority smluv“. Přestože k jeho potrestání nakonec nedošlo (viz kap. 1), přispěla Versailleská smlouva k vývoji zásady zákazu zohledňování veřejné funkce.

Tato zásada byla výslovně zakotvena v různých formách také v čl. VII statutu Norimberského tribunálu,¹¹² následně v Zásadách mezinárodního práva uznaných

---

¹¹¹ Cassese, A. – Gaeta, P. – Jones, J.R.W.D. *The Rome Statute of the International Criminal Court: A Commentary: Volume I*. Oxford: Oxford University Press, 2002, s. 806.

¹¹² „Úřední postavení obviněných, ať jako hlav státu nebo odpovědných úředníků ve veřejných úřadech, nebude pokládáno za skutečnost zprošťující je odpovědnosti ani za polehčující okolnost“ – viz. Outrata, V. a kol. *Dokumenty ke studiu mezinárodního práva a politiky I*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1963, s. 530.

v Chartě Norimberského tribunálu a jeho rozsudcích, v čl. IV Úmluvy o genocidě, čl. III Úmluvy o apartheidu a konečně i oba ad hoc tribunály OSN obsahují zmíněnou zásadu ve svých statutech.¹¹³

Statut navazuje na své předchůdce v čl. 27 odst. 1, když zdůrazňuje, že „platí stejně pro všechny, bez rozdílů založených na výkonu veřejné funkce“, tj. pro všechny, kteří spáchaly zločin spadající do jurisdikce Soudu některou z forem uvedených v čl. 25 odst. 3. Následuje demonstrativní výčet („zejména“) osob vykonávajících veřejnou funkci, které nejsou „v žádném případě vyňaty z trestní odpovědnosti podle Statutu a jejichž funkce sama o sobě není důvodem ke snížení trestu“.

Na prvním místě Statut uvádí osoby zastávající funkce hlavy státu nebo vlády, přičemž v některých státech může obě funkce vykonávat jedna osoba (např. Brazílie, Francie). Dalšími jsou člen vlády nebo parlamentu, přičemž parlamentem třeba rozumět nejen parlament s působností na celostátní, ale i na lokální úrovni (např. ve městech).¹¹⁴ Podmínkou zůstává výkon veřejné funkce. Poslední skupinu osob představují volení zástupci nebo vládní činitelé. Sem budou spadat ty osoby vykonávající veřejnou funkci, které nelze subsumovat pod žádnou z předešlých skupin.

Podle čl. 27 odst. 2 Statutu „imunity a zvláštní procesní pravidla případně stanovená vnitrostátním nebo mezinárodním právem pro veřejnou funkci osoby nebudou Soudu na překážku při výkonu jurisdikce nad takovou osobou“. Soud tedy může vykonávat svoji jurisdikci vůči osobě, jež se dopustila zločinu spadajícího do jurisdikce Soudu, bez ohledu na to, zda tato požívá z titulu své veřejné funkce imunity podle vnitrostátního či mezinárodního práva.

2.7.7 Odpovědnost velitelů a jiných nadřízených (čl. 28)

Zásada odpovědnosti nadřízeného tvoří součást mezinárodního obyčejového práva. Poprvé byla uznána v případě *Yamashita* a od té doby prošla vývojem,¹¹⁵ jehož výsledkem se stal současný čl. 28 Statutu. Ten rozlišuje mezi odpovědností vojenského velitele či jiné osoby fakticky vykonávající funkci vojenského velitele na straně jedné (písm. a)) a odpovědností jiného nadřízeného než uvedeného pod písm. a) na straně

¹¹³ Srov. čl. 7 odst. 2 statutu ICTY, resp. čl. 6 odst. 2 statutu ICTR.

¹¹⁴ Viz. Triffterer, O. *Commentary on the Rome Statute of the International Criminal Court: Observers' Notes, Article by Article*. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 1999, s. 510.

¹¹⁵ Srov. čl. 86 odst. 2 DP I, čl. 7 odst. 3 Statutu ICTY, čl. 6 odst. 3 Statutu ICTR.

druhé (písm. b)). V obou případech Statut kriminalizuje opomenutí povinnosti nadřízeného jednat určitým způsobem. Obecná úprava jednání ve formě opomenutí ve Statutu obsažena není, což je předmětem kritiky ze strany mnoha autorů.¹¹⁶

Vojenským velitelem třeba rozumět zpravidla člena ozbrojených sil, jež je pověřen velením nebo převzal velení nad více jednotkami ozbrojených sil. Pojem jiné osoby fakticky vykonávající funkci vojenského velitele zahrnuje policejní velitele velící ozbrojeným vojenským jednotkám, osoby odpovědné za polovojenské jednotky nezařazené do ozbrojených sil a osoby, které převzaly de facto kontrolu nad ozbrojenými silami, ozbrojenými policejními jednotkami nebo polovojenskými jednotkami.¹¹⁷

Jak u odpovědnosti vojenského velitele či jiné osoby fakticky vykonávající funkci vojenského velitele, tak u odpovědnosti jiného nadřízeného musí podřízený podléhat jeho faktickému velení a kontrole, resp. faktickému vedení a kontrole, z čehož vyplývá, že v případě odpovědnosti nadřízeného bude nutné zkoumat nejen formální, ale i faktické postavení nadřízeného. Dále se vyžaduje, aby měl pravomoc (vojenský nadřízený), resp. možnost (jiný nadřízený) učinit veškerá potřebná a opodstatněná opatření s cílem předejít či zmařit páchaní zločinů. V neposlední řadě může být nadřízený odpovědný také tehdy (za splnění ostatních podmínek), pokud neučinil oznámení o již spáchaných zločinech příslušným orgánům k vyšetření a trestnímu stíhání.

Rozdíl mezi odpovědností vojenského velitele či jiné osoby fakticky vykonávající funkci vojenského velitele dle písm. a) a jiného nadřízeného dle písm. b) spočívá především v subjektivní stránce zločinu. Jak v případě vojenského velitele či jiné osoby fakticky vykonávající funkci vojenského velitele, tak i jiného nadřízeného stanoví Statut odpovědnost za činy spáchané jejich podřízenými, pokud si byli vědomi, že tito páchají nebo připravují zločiny spadající do jurisdikce Soudu. Vojenský velitel, popř. jiná osoba vykonávající funkci vojenského velitele však může odpovídat také tehdy, pokud si vzhledem k okolnostem v daném okamžiku měl být vědom, že ozbrojené síly podléhající jeho faktickému velení a kontrole páchají nebo připravují

---

¹¹⁶ Viz. Cassese, A. – Gaeta, P. – Jones. J.R.W.D. *The Rome Statute of the International Criminal Court: A Commentary: Volume I*. Oxford: Oxford University Press, 2002, s. 818-820.

¹¹⁷ Triffterer, O. *Commentary on the Rome Statute of the International Criminal Court: Observers' Notes, Article by Article*. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 1999, s. 517-518.

takové zločiny. Musí mít tedy k dispozici informace, které mu umožňují dojít k závěru, že jeho podřízení páchají některý ze zločinů. Statut zde připouští odpovědnost vojenského velitele (či jiné osoby vykonávající funkci vojenského velitele) za nedbalostní jednání. U jiného nadřízeného se připouští pouze úmyslné jednání, ať už „si byl vědom skutečností zřetelně nasvědčujících tomu, že podřízení páchají nebo připravují takové zločiny“ nebo „tyto skutečnosti úmyslně nebral na vědomí“ – čl. 28 písm. b) (i) Statutu. Požadavky na subjektivní stránku zločinu jsou tedy u odpovědnosti jiných nadřízených ve srovnání s případy podle písm. a) vyšší a tedy hůře splnitelné.

2.7.8 Zásada nepromlčitelnosti zločinů spadajících do jurisdikce Soudu

Ustanovení o nepromlčitelnosti zločinů spadajících do jurisdikce Soudu představuje první významné zakotvení této zásady v oblasti mezinárodního práva trestního.¹¹⁸ Ani statuty válečných tribunálů v Norimberku a Tokiu, ani ad hoc tribunálů OSN neobsahovaly ustanovení upravující nepromlčitelnost zločinů spadajících do jejich jurisdikce.

Tato zásada souvisí s příslušností Soudu *ratione temporis*. Soud má v souladu s čl. 11 Statutu jurisdikci pouze nad zločiny spáchanými po vstupu Statutu v platnost, nemůže tedy stíhat zločiny spáchané před 1. 7. 2002. Zločiny spáchané po tomto datu však může stíhat bez ohledu na dobu, která od jejich uskutečnění uplynula.

Určitý problém v souvislosti s čl. 29 Statutu může nastat v případě, že právní řád státu, který je smluvní stranou Statutu, stanoví promlčení zločinu spadajícího do jurisdikce Soudu, čímž se dostává do rozporu s čl. 29 Statutu. V souladu s principem komplementarity by v takové situaci měla být založena jurisdikce Soudu.

2.7.9 Subjektivní stránka zločinu (čl. 30)

Obecná úprava subjektivní stránky zločinu má své místo v čl. 30 Statutu. Jak sám odst. 1 stanoví, „není-li stanoveno jinak, osoba je trestně odpovědná a může jí být

---

¹¹⁸ Danou problematiku upravuje sice na univerzální úrovni Úmluva o nepromlčitelnosti válečných zločinů a zločinů proti lidskosti přijatá Valným shromážděním OSN v r. 1968 (viz. Vyhláška ministra zahraničních věcí publikovaná pod č. 53/1973 Sb. o Úmluvě o nepromlčitelnosti válečných zločinů a zločinů proti lidskosti). Počet ratifikací této úmluvy je však s ohledem na dobu její existence poměrně nízký (53 ratifikací, stav k 17. 3. 2010 – viz. <http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-6&chapter=4&lang=en>) a nelze tudíž hovořit o všeobecné akceptaci zásady nepromlčitelnosti jmenovaných zločinů.

uložen trest za zločin spadající do jurisdikce Soudu, pouze pokud naplnila objektivní stránku zločinu úmyslně a vědomě“. Z uvedeného vyplývá, že pokud Statut v některé z definic zločinů výslovně neuvádí požadavek na subjektivní stránku, musí pachatel naplnit objektivní stránku zločinu úmyslně a vědomě. V četných ustanoveních Statut obsahuje zvláštní požadavky na subjektivní stránku (např. „v úmyslu zničit úplně nebo částečně“ některou z chráněných skupin v čl. 6).

Za jakých okolností je osoba trestně odpovědná a může jí být uložen trest za zločin spadající do jurisdikce Soudu, stanoví čl. 25 odst. 3, objektivní stránku jednotlivých zločinů pak vymezují ustanovení o příslušnosti Soudu *ratione materiae*, tj. čl. 5-8 Statutu.

Pojem „úmyslně“ definuje odst. 2 tak, že jím rozumí „a) pokud jde o jednání, že osoba má v úmyslu se dopustit určitého jednání; b) pokud jde o následek, že osoba má v úmyslu způsobit určitý následek nebo si je vědoma, že za obvyklého sledu událostí dojde k takovému následku“. Konečně pojem „vědomí“ dle odst. 3 znamená „vědomí existence určitých okolností nebo vědomí, že za obvyklého sledu událostí dojde k určitému následku“.

Čl. 30 Statutu upravuje pouze jednání spočívající v konání a neupravuje tak jednání omisivní. Tato jednání ovšem mohou být v souladu s obratem „není-li stanoveno jinak“ postihována, pokud tak Statut stanoví na jiném místě. Tak např. čl. 28 v souvislosti s odpovědností velitelů a jiných nadřízených kriminalizuje jejich opomenutí učinit opatření, jež by zamezila spáchání zločinů spadajících do jurisdikce Soudu ze strany jejich podřízených, resp. opomenutí učinit oznámení příslušným orgánům k vyšetření a trestnímu stíhání.

2.7.10 Okolnosti vylučující trestní odpovědnost (čl. 31)

Důvody uvedené v čl. 31 nejsou jedinými, jež vylučují trestní odpovědnost podle Statutu (srov. čl. 25 odst. 3 písm. f), čl. 26, 32, 33). Výše řečené přímo vyplývá z čl. 31 odst. 1, který připouští i „jiné okolnosti vylučující trestní odpovědnost podle tohoto Statutu“. Tím ovšem okruh okolností vylučujících trestní odpovědnost není uzavřen, což lze dovodit z odst. 3, podle něhož Soud může v průběhu řízení „posoudit možnost okolností vylučujících trestní odpovědnost jiných, než je uvedeno v odst. 1“.

Podmínkou však je, že taková okolnost musí být odvozena z použitelného práva podle čl. 21.

Ačkoli to Statut výslovně neuvádí, může se obviněný dovolávat současně i více okolností vylučujících trestní odpovědnost. V neposlední řadě Statut vyžaduje, aby okolnost vylučující trestní odpovědnost existovala v době spáchání činu. Jednotlivé okolnosti vylučující trestní odpovědnost podle čl. 31 jsou následující:

e) Nepříčetnost v důsledku duševní choroby nebo poruchy (odst. 1 písm. a))

Na prvním místě Statut uvádí duševní chorobu nebo poruchu, v důsledku které osoba nebyla schopna buď rozpoznat protiprávnost či povahu svého jednání nebo své jednání ovládat natolik, aby bylo v souladu s právem stanovenými požadavky.

f) Nepříčetnost v důsledku požití omamné látky (odst. 1 písm. b))

Stejně jako v předešlém případě i zde osoba není schopná buď rozpoznat protiprávnost či povahu svého jednání nebo své jednání ovládat natolik, aby bylo v souladu s právem stanovenými požadavky, tentokrát v důsledku požití omamné látky. Výše uvedené však nepředstavuje okolnost vylučující trestní odpovědnost, pokud se osoba úmyslně uvede do stavu nepřičetnosti za okolností, kdy si je vědoma nebezpečí, že v důsledku této nepřičetnosti se zřejmě dopustí jednání, jež naplňuje znaky zločinu spadajícího do jurisdikce Soudu, či toto nebezpečí úmyslně nebere na vědomí. Statut tak zakotvuje zásadu *actio libera in causa*.

g) Jednání v nutné obraně (odst. 1 písm. c))

V případě nutné obrany může podle Statutu osoba chránit jednak sebe, jinou osobu nebo v případě válečných zločinů věci nezbytné pro její vlastní přežití či přežití jiné osoby nebo věci nezbytné pro splnění bojového úkolu. Zmíněné hodnoty musí osoba chránit proti hrozícímu a protiprávnímu použití síly. Síla může zahrnovat jak fyzický nátlak, tak psychickou výhrůžku, použití síly musí bezprostředně hrozit, být právě vykonáváno nebo stále trvat,¹¹⁹ a to objektivně, nikoli pouze v mysli osoby. Vždy se vyžaduje přiměřenost jednání v nutné obraně, a to vzhledem ke stupni ohrožení osoby či jiné osoby nebo věci. V opačném případě by šlo o nedovolený exces a nikoli o

---

¹¹⁹ Srov. Triffterer, O. *Commentary on the Rome Statute of the International Criminal Court: Observers' Notes, Article by Article*. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 1999, s. 549.

okolnost vylučující trestní odpovědnost. Přiměřenost nutné obrany bude nutno posuzovat s ohledem na konkrétní případ. Důvodem k vyloučení trestní odpovědnosti podle tohoto písmene není skutečnost, že se osoba podílela na obranné operaci vedené ozbrojenými silami.

h) Jednání pod nátlakem (odst. 1 písm. d))

Za okolnost vylučující trestní odpovědnost Statut prohlašuje také jednání jinak trestné podle Statutu, jehož se osoba dopustila v nouzi spočívající v bezprostředním ohrožení života či trvající nebo bezprostřední hrozbě těžké újmy na zdraví této nebo jiné osoby. Hrozbu mohou vyvolat buď jiné osoby nebo jiné okolnosti, které nejsou v moci této osoby (např. přírodní síly). Osoba jednajícím pod nátlakem v nouzi nesmí způsobit větší újmu, než kterou se snažila odvrátit.

Statut vyhrazuje Soudu právo rozhodovat o uplatnění v něm uvedených okolností vylučujících trestní odpovědnost (odst. 2), tedy nejen těch uvedených v čl. 31 Statutu.

2.7.11 Skutkový nebo právní omyl (čl. 32)

Ani oba poválečné tribunály v Norimberku Tokiu, ani ad hoc tribunály OSN ve svých statutech nezakotvovaly skutkový či právní omyl jako důvod vylučující trestní odpovědnost. Poprvé tak dochází k jejich zakotvení až ve Statutu.

a) skutkový omyl (odst. 1)

Ve skutkovém omylu jedná pachatel zločinu tehdy, pokud nezná určitou skutkovou okolnost, jež tvoří znak takového zločinu nebo mylně předpokládá existenci skutkové okolnosti tvořící znak zločinu. Jako důvod vylučující trestní odpovědnost lze skutkový omyl chápat pouze tehdy, pokud popírá naplnění nutných znaků subjektivní stránky daného zločinu. K subjektivní stránce srov. výše.

b) právní omyl (odst. 2)

Obecně podle Statutu platí, že „právní omyl v hodnocení, zda určité jednání je zločinem spadající do jurisdikce Soudu, není důvodem k vyloučení trestní odpovědnosti“. Oproti skutkovému omylu zde pachatel zločinu vůbec nezná normy

zakládající jeho trestní odpovědnost nebo při znalosti těchto norem mylně předpokládá, že jeho jednání trestné není. Zároveň však Statut připouští právní omyl jako důvod pro vyloučení trestní odpovědnosti, jestliže popírá naplnění nutných znaků subjektivní stránky zločinu, nebo v případech dle čl. 33. O tom, zda právní omyl bude považován za důvod vylučující trestní odpovědnost, rozhodne Soud, což vyplývá ze spojení „může být důvodem vylučujícím trestní odpovědnost“.

2.7.12 Rozkazy nadřízeného a právní povinnosti (čl. 33)

Ustanovení o tom, že osobu nezavazuje trestní odpovědnosti skutečnost, že čin spáchala na základě rozkazu nadřízeného, poprvé obsahoval čl. 8 statutu Norimberského tribunálu. Obdobně upravovaly zmíněnou problematiku také statuty obou ad hoc tribunálů OSN.¹²⁰

Obecně Statut zakotvuje zásadu, podle níž osoba, jež spáchala zločin spadající do jurisdikce Soudu, bude za něj trestně odpovědná i v případě, že zločin spáchala na základě rozkazu vydaného vládou nebo vojenským či civilním nadřízeným. Rozkazem třeba rozumět jakékoli ústní, písemné či jinak vyjádřené požadavky adresované osobě nebo skupině osob určených individuálně nebo popisem jejich funkcí, aby jednaly určitým způsobem, ať už konáním či opomenutím, a tímto jednáním spáchaly zločin spadající do jurisdikce Soudu.¹²¹ Předpokladem pochopitelně je existence vztahu nadřízenosti a podřízenosti a v důsledku toho i právo nadřízeného požadovat poslušnost od svého podřízeného. Rozkaz musí vydat vláda nebo vojenský či civilní nadřízený.

Přesto Statut umožňuje za určitých okolností zbavení trestní odpovědnosti takové osoby, pokud dojde k současnému splnění Statutem předvídaných podmínek: a) osoba byla ze zákona povinna uposlechnout rozkaz vlády či příslušného nadřízeného; b) osoba si nebyla vědoma, že rozkaz je protiprávní; c) rozkaz nebyl zjevně protiprávní. Protiprávnost rozkazu se posuzuje vzhledem k mezinárodnímu právu, nikoli ve vztahu k vnitrostátnímu právu. Čl. 33 odst. 2 však zužuje aplikovatelnost ustanovení o vyloučení trestní odpovědnosti u osob jednajících na základě rozkazu nadřízeného pouze na válečné zločiny (popř. na zločin agrese, pokud dojde k přijetí jeho definice), když

---

¹²⁰ Srov. čl. 7 odst. 4 Statutu ICTY, resp. čl. 6 odst. 4 Statutu ICTR.

¹²¹ Triffterer, O. *Commentary on the Rome Statute of the International Criminal Court: Observers' Notes, Article by Article*. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 1999, s. 582.

stanoví, že „pro účely tohoto článku se rozkaz spáchat genocidu nebo zločiny proti lidskosti považuje za zjevně protiprávní“.

Pokud by v důsledku aplikace obecného vnitrostátního ustanovení o zbavení trestní odpovědnosti osoby jednající na rozkaz nadřízeného došlo v rámci vnitrostátního trestního řízení ke zbavení obvinění ze zločinu spadajícího do jurisdikce Soudu, v souladu s principem komplementarity by tato skutečnost nepředstavovala překážku pro výkon jurisdikce Soudu.

Ačkoli čl. 33 výslovně nestanoví jednání na rozkaz nadřízeného jako důvod ke zmírnění trestu (na rozdíl od statutů Norimberského tribunálu a ad hoc tribunálů OSN, které však vůbec neumožňovaly zbavení trestní odpovědnosti osoby jednající na základě rozkazu nadřízeného), nutno brát zřetel na ustanovení čl. 78 odst. 1, umožňující Soudu při ukládání trestu zohlednit takové okolnosti jako je závažnost zločinu a osobní poměry odsouzeného.¹²²

2.7.13 Jiné principy trestního práva obsažené ve Statutu

Kromě 3. části zakotvuje Statut principy trestního práva i v některých dalších ustanoveních, např. práva osob v průběhu vyšetřování (čl. 55), presumpce nevinny (čl. 66), práva obviněného (čl. 67) aj.

---

¹²² Ibid., s. 580.

3. Situace předané Mezinárodnímu trestnímu soudu

V současné době probíhá před Soudem vyšetřování čtyř situací. Ve třech případech došlo k jejich předání státem, jež je smluvní stranou Statutu (Demokratická republika Kongo, Uganda, Středoafriická republika), situaci v Darfúru (Súdán) předala Soudu Rada bezpečnosti.

3.1 Demokratická republika Kongo

Na území Demokratické republiky Kongo (dále jen „DRC“) docházelo na přelomu tisíciletí k ozbrojeným konfliktům, jež měly povahu jak občanských válek, tak mezinárodních ozbrojených konfliktů. Během těchto konfliktů docházelo k hromadnému znásilňování žen, vraždění, vyhánění obyvatel a v neposlední řadě také k náborem a odvodům dětí mladších patnácti let. Úřad žalobce zaměřil svoji pozornost především na oblast Ituri. Její obyvatelstvo se skládá z více než 20 etnických skupin a v polovině r. 2002 zde došlo k eskalaci napětí v důsledku sporů o rozdělení půdy a vlastnictví přírodních zdrojů.

Úřad žalobce od r. 2003 podrobně sledoval situaci v DRC a v září téhož roku oznámil Shromáždění smluvních stran svoji připravenost vést vyšetřování z vlastní iniciativy v souladu s čl. 15 Statutu. Uvedl však, že předání situace ze strany DRC jakožto smluvní strany Statutu a její aktivní podpora by mohly usnadnit práci Úřadu. DRC na tuto jeho výzvu reagovala tím, že v březnu r. 2004 dopisem svého prezidenta předala v souladu s čl. 14 Statutu situaci Soudu. Vyšetřování bylo zahájeno v červnu 2004.

Ačkoli násilnosti v DRC probíhaly již v 90. letech minulého století, Soud může podle čl. 11 odst. 1 Statutu vykonávat svoji jurisdikci pouze nad zločiny spáchanými po vstupu Statutu v platnost, tj. po 1. červenci 2002. Ve stejný den vstoupil Statut v platnost také pro DRC, která jej ratifikovala dne 11. dubna 2002.

Následuje přehled případů, jež Soud řeší v rámci situace předané DRC.

3.1.1 Případ Thomas Lubanga Dyilo

Thomas Lubanga Dyilo se narodil v roce 1960 v provincii Ituri. Vystudoval psychologii na univerzitě Kisangani. Do politiky vstoupil na přelomu let 1999-2000, kdy byl zvolen do místního parlamentu. V září 2000 společně s dalšími podepsal statuty hnutí s názvem Svaz konžských vlastenců (*Union des Patriots Congolais – UPC*) a zastával vedoucí pozice jak v UPC, tak v jejím militantním křídle Vlastenecké síly za osvobození Konga (*Forces Patriotiques la Libération du Congo – FPLC*). V září 2002 došlo k přejmenování UPC na Svaz konžských vlastenců/Usmíření a mír (*Union des Patriotes Congolais/Réconciliation et Paix - UPC/RP*) a Thomas Lubanga Dyilo se stal jejím prezidentem. V té době se také stává vrchním velitelem FPLC.

Podle žalobce Thomas Lubanga Dyilo vykonával de facto pravomoc v souladu se svou pozicí prezidenta UPC a vrchního velitele FPLC, měl hlavní kontrolu nad přijímáním a prováděním politiky UPC, resp. FPLC v období od července 2002 do prosince 2003, včetně odvodů a náborů dětí mladších patnácti let do složek FPLC a jejich využívání k aktivní účasti v nepřátelských akcích. Navíc si byl vědom svého postavení uvnitř UPC/FPLC a aktivně svoji roli vykonával. Na základě těchto skutečností je žalobce toho názoru, že jsou zde opodstatněné důvody považovat Thomase Lubangu Dyilo trestně odpovědného podle čl. 25 odst. 3 písm. a) Statutu za následující

Dne 13. ledna 2006 požádal hlavní žalobce Soudu Louis Moreno Ocampo v souladu s čl. 58 Statutu přípravný senát o vydání zatýkacího rozkazu na Thomase Lubangu Dyilo. Přípravný senát vydal zatýkací rozkaz dne 10. února 2006, následně byla 24. února DRK postoupena žádost o zadržení a předání Thomase Lubangy. K jeho zatčení došlo 17. března 2006, načež byl vydán Soudu a převezen do Haagu.

Prvního slyšení se Lubanga Dyilo účastnil 20. března 2006, při němž se přípravný senát ujistil, že Lubanga Dyilo byl podle čl. 60 Statutu seznámen s obviněním a byl poučen o svých právech. K potvrzení obvinění z válečných zločinů přípravným senátem došlo 29. ledna 2007.

Následně byl vytvořen projednací senát I, jemuž Předsednictvo Soudu přiřadilo případ *The Prosecutor v. Thomas Lubanga Dyilo* k provedení následující fáze řízení. Řízení mělo začít 23. června 2008, avšak rozhodnutím projednacího senátu z 13. června došlo k jeho přerušení. Podle názoru senátu došlo k poškození práva obviněného na spravedlivý proces tím, že žalobce neoznámil obhajobě nebo nezpřístupnil soudcům

důležité potenciálně osvobozující důkazy. Senát proto nařídil bezpodmínečné propuštění Thomase Lubanga Dyilo. K výkonu tohoto rozhodnutí však nedošlo v důsledku odkladného účinku odvolání podaného žalobcem. Odvolací senát sice potvrdil rozhodnutí o přerušení řízení, zrušil však rozhodnutí o propuštění Thomase Lubanga Dyilo a vrátil případ zpět projednacímu senátu k novému rozhodnutí s tím, že odvolací senát má vzít v úvahu novou pozici zdrojů, jež souhlasily s předložením předmětných dokumentů soudcům. 18. listopadu 2008 projednací senát zrušil rozhodnutí o přerušení řízení s odůvodněním, že odpadly důvody toto přerušení. Řízení před projednací senátem tak bylo zahájeno až 26. ledna 2009.

K zatím nejdůležitějším rozhodnutím v případě Thomase Lubanga Dyilo patří rozhodnutí projednacího senátu I ze dne 13. prosince 2007 zabývající se vztahem projednacího a přípravného senátu. V něm projednací senát stanovil, že se nenachází v hierarchickém vztahu k přípravnému senátu. Zásadně tedy nemůže přezkoumávat rozhodnutí přípravného senátu. Jeho rozhodnutí potvrzující obvinění je pro projednací senát absolutně závazné, na rozdíl od rozhodnutí, jež se týkají vedení řízení nebo důkazů.¹²³

3.1.2 Případ Germain Katanga a Mathieu Ngudjolo Chui

Germain Katanga se jako hlavní vůdce Iturského hnutí za vlastenecký odboj (*Forces de Résistance Patriotique d'Ituri – FRPI*) údajně dopustil při útoku na vesnici Bogoro (DRC) 24. února 2003 válečných zločinů a zločinů proti lidskosti tím, že navrhl společný plán útoku a nařídil svým podřízeným jeho provedení. Během samotného útoku došlo k zavraždění asi 200 civilistů, ke způsobení vážné tělesné újmy civilistům, k plenění, k sexuálnímu zotročování několika žen a dívek, k aktivní účasti dětí mladších patnácti let v nepřátelských akcích aj. Germain Katanga je tudíž trestně odpovědný podle čl. 25 odst. 3 písm. a) nebo podle čl. 25 odst. 3 písm. b) Statutu za zločiny proti lidskosti (vražda, nelidské činy, sexuální otroctví) a válečné zločiny (úmyslné zabití, nelidské či kruté zacházení, využívání dětí mladších patnácti let k aktivní účasti na nepřátelských akcích, sexuální otroctví, úmyslné vedení útoků proti civilnímu obyvatelstvu jako takovému nebo proti jednotlivým civilním osobám, které se přímo

---

¹²³ Blíže srov. Chaitidou, E. Rechtsprechungsübersicht: Aktuelle Entwicklung am Internationalen Strafgerichtshof. *Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik (ZIS)* [online]. 2008, 3. Jahrg., Ausgabe 8 [cit. 2010-3-17]. Dostupné z <<http://www.zis-online.com/>>.

neúčastní nepřátelských akcí, plnění města nebo místa i v případě, že bylo dobyté útokem).

Mathieu Ngudjolo Chui jakožto vrchní velitel hnutí s názvem *Front des Nationalistes et Intégrationnistes* (FNI) je údajně trestně zodpovědný podle čl. 25 odst. 3 písm. a), popř. b) za stejné zločiny proti lidskosti a válečné zločiny jako Germain Katanga, kterých se měl dopustit tím, že naplánoval a následně i nařídil útok na vesnici Bogoro v DRC.

Germain Katanga a Mathieu Ngudjolo Chui byli 2. července 2007, resp. 6. února 2008 zadrženi a následně předáni Soudu na základě zatýkácího rozkazu vydaného přípravným senátem na žádost žalobce. Přípravný senát z důvodu společného účastenství obviněných na zločinech oba případy spojil svým rozhodnutím z 11. března 2008 a 26. září pak potvrdil obvinění z válečných zločinů a zločinů proti lidskosti. Proti rozhodnutí o spojení obou případů podala obhajoba Mathieu Ngudjolo Chui odvolání s poukazem na porušení principu legality, jelikož podle názoru obhajoby je takové spojení případů možné jen v hlavním líčení. Odvolací senát potvrdil spojení obou případů rozhodnutím z června 2008.

Předsednictvo Soudu rozhodlo 24. října 2008 o zřízení projednacího senátu II a přidělilo mu případ *The Prosecutor v. Germain Katanga and Mathieu Ngudjolo Chui*. Řízení před projednacím senátem bylo zahájeno 24. listopadu 2009.

3.1.3 Případ Bosco Ntaganda

Bosco Ntaganda působil od července 2002 do prosince 2003 jako zástupce náčelníka hlavního štábu pro vojenské operace a v hierarchii FPLC zastával třetí nejvýznamnější pozici. Působil jako přímý nadřízený velitelů jednotlivých sektorů FPLC a měl jak *de iure*, tak *de facto* pravomoc nad veliteli výcvikových táborů FPLC a nad veliteli na bitevním poli. Podle žaloby Bosco Ntaganda využil svého postavení uvnitř FPLC k aktivní realizaci politiky přijaté na vyšších stupních hierarchie UPC/FPLC týkající se odvodů a náborů dětí mladších patnácti let do FPLC a jejich využívání k aktivní účasti v nepřátelských akcích. Přitom si byl vědom svého postavení uvnitř FPLC pokud jde o realizaci takové politiky. Bosco Ntaganda údajně navštěvoval výcvikové tábory FPLC, kde docházelo k výcviku dětí mladších patnácti let a účastnil se i útoků, do nichž byly tyto děti následně zapojeny.

Z výše uvedeného vyplývá, že Bosco Ntaganda je údajně trestně odpovědný podle čl. 25 odst. 3 Statutu za válečné zločiny odvodů a náborů dětí mladších patnácti let a jejich využívání k aktivní účasti v nepřátelských akcích v souladu s čl. 8 odst. 2 písm. b) (xxvi) nebo čl. 8 odst. 2 písm. e) (vii) Statutu.

Zatýkáací rozkaz na Bosco Ntagandu vydal přípravný senát 22. srpna 2006.

3.2 Uganda

Konflikt v Ugandě trvá již od r. 1986, kdy se k moci dostal současný ugandský prezident Yoweri Museveni. Jeho odpůrci vytvořili na severu Ugandy povstaleckou skupinu s názvem Armáda Božího odporu (*Lord's Resistance Army – LRA*). V následném konfliktu docházelo k zabíjení, mučení, mrzačení, verbování dětských vojáků, sexuálnímu zneužívání dětí, znásilňování, nucenému přesídlování, rabování, plenění a ničení civilního majetku.¹²⁴ Signifikantním znakem (obdobně jako i v dalších případech ozbrojených konfliktů v afrických zemích) se stal vysoký počet dětských vojáků. Údajně až 85 % veškerých vojenských složek LRA tvořily děti mladší patnácti let.

Situace v Ugandě představuje v pořadí již druhou situaci, kterou Soudu předala smluvní strana Statutu. Oficiálně se tak stalo v lednu 2004 a o půl roku později 29. července rozhodl žalobce o zahájení vyšetřování. V květnu 2005 žalobce požádal přípravný senát o vydání zatýkáacího rozkazu na 5 osob: Joseph Kony, Vincent Otti, Okot Odhiambo, Dominic Ongwen, Raska Lukwiya. Žádosti přípravný senát vyhověl v červenci téhož roku.

Dne 11. července 2007 bylo řízení proti Raska Lukwiya ukončeno na základě důkazů, jež nezvratně prokázaly, že Raska Lukwiya zemřel 12. srpna 2006.¹²⁵

3.2.1 Případ Joseph Kony, Vincent Otti, Okot Odhiambo a Dominic Ongwen

Všichni výše uvedení zastávali nejvýznamnější pozice v LRA. Ani jednoho z nich se dosud nepodařilo zatknout a dopravit před Soud.

---

¹²⁴ Viz. Popenková, M. Mezinárodní trestní soud: reálně fungující instituce. *Mezinárodní politika*, 2006, roč. xxx, č. 5, s. 39.

¹²⁵ Především jde o zprávu ugandské vlády týkající se smrti Raska Lukwiya, která vychází z testů DNA a o úmrtní list potvrzující jeho smrt.

Joseph Kony je vrchním velitelem LRA a podle žalobce se měl dopustit zločinů proti lidskosti (např. vraždy, sexuální otroctví, znásilnění) a válečných zločinů (např. vraždy, kruté zacházení, útoky proti civilnímu obyvatelstvu) tím, že svým podřízeným vydával rozkazy, jejichž obsahem bylo provést takovéto nelidské činy.¹²⁶

Vincent Otti zastával funkci místopředsedy a zástupce velitele LRA. Společně s Josephem Kony a dalšími určoval strategii LRA a vydával rozkazy k vykonání činů, jež představují zločiny proti lidskosti a válečné zločiny. Proto jej žalobce považuje za trestně odpovědného za tyto činy podle čl. 25 odst. 3 písm. b) Statutu. Některé zdroje uvádějí, že Vincent Otti byl 2. října 2007 zabit, jeho smrt se však dosud nepodařilo spolehlivě prokázat.

Okot Odhiambo a Dominic Ongwen jako jedni z nejvyšších velitelů LRA spoluurčovali její strategii a spolu s dalšími nařídili spáchání zločinů spadajících do jurisdikce Soudu. Jsou proto trestně odpovědní podle čl. 25 odst. 3 písm. b) Statutu za válečné zločiny a zločiny proti lidskosti.

3.3 Středoafriická republika

Také situaci ve Středoafriické republice (dále jen „CAR“) předala Soudu smluvní strana Statutu v souladu s čl. 14 Statutu. Stalo se tak 22. prosince 2004. CAR ratifikovala Statut 3. října 2001 a jurisdikce Soudu *ratione temporis* se tak v souladu s čl. 126 Statutu vztahuje na zločiny spáchané na území CAR od 1. července 2002.

Od 25. října 2002 do 15. března 2003 probíhal v CAR ozbrojený konflikt mezi vládními silami podporovanými Hnutím za osvobození Konga (*Mouvement de Libération du Congo – MLC*) a povstalci v čele se současným prezidentem CAR François Bozizé. Během tohoto konfliktu docházelo k vraždám, rabování a znásilňování. Signifikantním znakem se stalo velké množství činů sexuálního násilí.

19. ledna 2005 byla situace v CAR přidělena přípravnému senátu II. Následně se hlavní žalobce po přezkoumání řady zdrojů a svědeckví rozhodl 22. května 2007 zahájit vyšetřování.

---

¹²⁶ Podrobněji viz. ICC-02/04-01/05-53 – Warrant of Arrest for Joseph Kony issued on 8. July 2005. Dostupný z

3.3.1 Případ Jean-Pierre Bemba Gombo

Byl vrchním velitelem MLC, jež na žádost tehdejšího prezidenta CAR pomáhala vládním silám v boji proti povstalcům. Podle žalobce měl Bemba Gombo de iure i de facto pravomoc činit veškerá politická a vojenská rozhodnutí, přičemž si musel být vědom, že při normálním běhu věcí dojde v důsledku jeho rozhodnutí ke spáchání zločinů. Proto jej žalobce považuje za trestně odpovědného podle čl. 25 odst. 3 písm. a) Statutu za znásilnění a mučení jako zločiny proti lidskosti i válečné zločiny, dále za válečné zločiny těžké urážky lidské důstojnosti, zejména pokořující a ponižující zacházení a plenění města nebo místa i v případě, že bylo dobyto útokem.

Na žádost hlavního žalobce vydal přípravný senát v květnu 2008 zatýkací rozkaz na Jean-Pierre Bemba Gombo. Později došlo k doplnění jeho obvinění o vraždu jako válečný zločin i zločin proti lidskosti. 15. června 2009 potvrdil přípravný senát obvinění vznesená žalobcem proti Jean-Pierre Bemba Gombo a uznal jej trestně odpovědným za zločiny proti lidskosti a válečné zločiny.

3.4 Súdán (Dárfúr)

Konflikt v Dárfúru má svůj původ na přelomu 60. a 70. let dvacátého století. V této době došlo ke zrušení tradičního kmenového systému a ke zintenzivnění boje o půdu, jejíž vlastnictví v této oblasti hraje klíčovou úlohu. Od roku 2001 se proti ústřední vládě postavily povstalecké skupiny Súdánské osvobozené hnutí/armáda (*Sudan Liberation Movement/Army – SLM/A*) a Hnutí za spravedlnost a rovnost (*Justice and Equality Movement – JEM*). Vláda požádala o podporu v boji proti těmto hnutím jednotlivé kmeny. Kmeny, jež uposlechly výzvu vlády, vytvořily společně s cizinci především z Čadu a Libye jednotky „Janjaweed“. Během následujících bojů docházelo především ze strany vládních jednotek a jednotek Janjaweed k páchání činů, jež svojí povahou tvoří zločiny spadající do jurisdikce Soudu (vraždění civilistů, mučení, nucené mizení osob, znásilňování a jiné formy sexuálního násilí, plenění, nucené přemísťování aj.).¹²⁷

---

¹²⁷ Blíže srov. Popenková, M. Mezinárodní trestní soud: reálně fungující instituce. *Mezinárodní politika*, 2006, roč. xxx, č. 5, s. 39-40.

Situace v Dárfúru představuje první situaci, jež byla Soudu předána Radou bezpečnosti v souladu s čl. 13 písm. b) Statutu, a to rezolucí č. 1593 z 31. března 2005.¹²⁸ Rada bezpečnosti považuje situaci v Dárfúru za ohrožení mezinárodního míru a bezpečnosti, což ji opravňuje jednat podle kapitoly VII Charty.

Přestože Súdán není smluvní stranou Statutu, může Soud zahájit vyšetřování zločinů spáchaných na jeho území. V případě situace předané Soudu Radou bezpečnosti totiž neplatí podmínka, že smluvní stranou Statutu musí být teritoriálně či personálně kompetentní stát (srov. výše výklad o spouštěcím mechanismu). Soud tudíž může vyšetřovat zločiny spáchané v Dárfúru od vstupu Statutu v platnost, tj. od 1. července 2002.

V dubnu 2005 hlavní žalobce obdržel dokumenty shromážděné Mezinárodní vyšetřovací komisí pro Dárfúr¹²⁹ a na základě těchto dokumentů, resp. informací z nich získaných, zahájil dne 6. června 2005 vyšetřování. Podle žalobce došlo na území Dárfúru ke spáchání zločinů spadajících do jurisdikce Soudu.

3.4.1 Případ Ahmad Muhammad Harun („Ahmad Harun“) a Ali Muhammad Ali Abd-Al-Rahman („Ali Kushayb“)

Ahmad Muhammad Harun působil od dubna 2003 do září 2005 jako ministr vnitra Súdánu. Ze svého postu koordinoval různé vládní orgány zapojené do vládních akcí k potlačení povstání, včetně policie, ozbrojených sil, stejně jako jednotky Janjaweed, čímž úmyslně přispěl ke spáchání zločinů v Dárfúru. V důsledku svého postavení Ahmad Harun věděl o zločinech páchaných proti civilnímu obyvatelstvu a o metodách užívaných vojenskými jednotkami a jednotkami Janjaweed.

Na základě uvedených skutečností lze dospět k závěru, že Ahmad Harun je trestně odpovědný podle čl. 25 odst. 3 písm. b) a písm. d) Statutu za zločiny proti lidskosti (např. vraždy, persekuce, deportace nebo násilný přesun, znásilňování aj.) a válečné zločiny (např. vraždy, plenění, ničení nepřátelského majetku, útoky proti civilnímu obyvatelstvu aj.). Zatýkací rozkaz vydal přípravný senát 27. dubna 2007.

---

¹²⁸ Text rezoluce viz. webové stránky Soudu: *Resolution 1593 (2005) adopted by the UN Security Council at its 5158th meeting* [cit. 2010-3-17]. Dostupný z: <<http://www.icc-cpi.int/NR/rdonlyres/F3CC871A-753F-4473-A3B5-CA2005C24D5F/278015/N0529273darfureferraleng.pdf>>.

¹²⁹ Komise byla zřízena Radou bezpečnosti 18. září 2004 s cílem prošetřit zprávy o porušování mezinárodního humanitárního práva a lidských práv v Dárfúru.

Není bez zajímavosti, že od r. 2006 do května 2009 působil Ahmad Harun, podezřelý z několika vážných porušení mezinárodního humanitárního práva a lidských práv, jako ministr pro humanitární záležitosti Súdánu.

Ali Kushayb zastával funkci jednoho z nejvyšších velitelů v kmenové hierarchii v provincii Wadi Salih v Súdánu a velel tisícům členů jednotek Janjaweed v období od srpna 2003 do března 2004. Ali Kushayb realizoval vládní strategii akcí k potlačení povstalců, jež vedla ke spáchání válečných zločinů a zločinů proti lidskosti v Dárfúru. Získával do řad Janjaweed nové bojovníky, vyzbrojoval a financoval je, zajišťoval pro něj jídlo a materiál, čímž přispěl ke spáchání zločinů v Dárfúru. Ali Kushayb se osobně účastnil některých útoků proti civilnímu obyvatelstvu, při nichž docházelo k páchání zločinů proti lidskosti a válečných zločinů.

Z těchto důvodů Soud považuje Ali Kushayba za trestně odpovědného podle čl. 25 odst. 3 písm. a) a písm. d) Statutu za zločiny proti lidskosti a válečné zločiny. Zatýkácí rozkaz vydal přípravný senát 2. května 2007.

3.4.2 Případ Omar Hassan Ahmad Al Bashir

Omar Al Bashir je od r. 1989 prezidentem Súdánu. Zároveň také jako vrchní velitel stojí i v čele súdánských ozbrojených sil. V této své pozici společně s dalšími vysoce postavenými politickými a vojenskými vůdci určoval plán boje proti povstalcům a jeho realizaci.

Z těchto skutečností vyplývá, že Omar Al Bashir je trestně odpovědný jako nepřímý pachatel či spolupachatel podle čl. 25 odst. 3 písm. a) Statutu za válečné zločiny (úmyslné nařízení útoků proti civilnímu obyvatelstvu přímo se neúčastnícímu nepřátelských akcí, plenění) a zločiny proti lidskosti (vražda, vyhlazování, násilný přesun obyvatelstva, mučení a znásilnění). Zatýkácí rozkaz vydal přípravný senát 4. března 2009.

Případ súdánského prezidenta Omara Al Bashira naznačil problémy, které mohou vyvstat v případě předání situace Soudu Radou bezpečnosti. V reakci na vydaný zatýkácí rozkaz na Al Bashira došlo ze strany Súdánu k vykázání třinácti humanitárních organizací a obvinění Soudu, že brání mírovým jednáním mezi vládou a povstalcí. Jelikož Soud nedisponuje vlastními donucovacími prostředky, je v tomto ohledu

odkázán na spolupráci se státy, resp. Radou bezpečnosti. Právě Rada bezpečnosti v rozhodující chvíli nevyužila svých možných oprávnění a Soud tak nepodpořila, ačkoli ke stíhání došlo právě z její iniciativy.¹³⁰

---

¹³⁰ Blíže viz. Bílková, V. Dárfúrská dilemata Mezinárodního trestního soudu. *Mezinárodní politika*, 2009, roč. XXXIII, č. 11-12, s. 43-45.

Závěr

Mezinárodní společenství si po dlouhá desetiletí bylo vědomo nutnosti stíhat zločiny podle mezinárodního práva. Primární úloha v této oblasti náležela (a stále náleží) soudním orgánům jednotlivých členských států společenství. Ne vždy však soudní orgány států byly schopny či ochotny stíhat pachatele zločinů podle mezinárodního práva. V takovém případě mohla svoji pravomoc vykonávat Rada bezpečnosti, které členské státy v Chartě Organizace spojených národů svěřily odpovědnost za udržování mezinárodního míru a bezpečnosti. Rada bezpečnosti je však politickým orgánem, ovlivňovaným zájmy především svých stálých členů. Teprve vznik Mezinárodního trestního soudu znamenal vytvoření stálého nezávislého soudního orgánu, kompetentního ke stíhání zločinů podle mezinárodního práva.

Statut Mezinárodního trestního soudu odráží dosažený stupeň vývoje mezinárodního práva trestního. V mnohém navazuje na své předchůdce, na druhou stranu také přináší řadu inovativních prvků. Zvláště podrobné definice jednotlivých skutkových podstat zločinů spadajících do jurisdikce Soudu, jež vycházejí jak z oblasti mezinárodního obyčejového práva, tak z judikatury ad hoc trestních tribunálů, představují dosud nejucelenější kodifikaci zločinů podle mezinárodního práva. I přes složitosti a odlišné názory, které provázely přijetí Statutu na Římské konferenci, se nakonec podařilo najít kompromisní řešení, jež však není ve všech směrech ideální a bezchybné. Především chybějící definice agrese je mnohými pocíťována jako nedostatek, který však může být brzy odstraněn na revizní konferenci, plánované na přelom května a června 2010 v Kampale, hlavním městě Ugandy.

Již před zahájením samotné činnosti bylo zřejmé, že v důsledku neexistence vlastní exekutivní pravomoci se Mezinárodní trestní soud bude muset spoléhat na spolupráci se smluvními stranami Statutu. Praxe Soudu tuto premisu jednoznačně potvrzuje. Jelikož Statut výslovně zakazuje vedení hlavního líčení in absentia, mohla by případná neochota států vydat Soudu pachatele zločinů podle mezinárodního práva paralyzovat jeho činnost a bránit plnění jeho funkcí. Výše uvedené se nejeví jako problém u situací, jež Soudu předaly teritoriálně či personálně kompetentní státy, smluvní strany Statutu (Demokratická republika Kongo, Uganda, Středoafriká republika). Tyto státy předáním situace Soudu vyjádřily ochotu a vůli s ním

spolupracovat. Problém může nastat v okamžiku, kdy situaci předává Rada bezpečnosti, což se naplno projevilo v případě Dárfúru (Súdán).

Ve své činnosti se Mezinárodní trestní soud bude muset vypořádat také s řadou interpretačních obtížností, jak ukázal případ Thomas Lubanga Dyilo v souvislosti jednak s důkazními prostředky, jednak se vzájemným vztahem mezi projednáním a přípravným senátem. Přesto však Statut nabízí ve srovnání se statuty ad hoc trestních tribunálů pro bývalou Jugoslávii a Rwandu mnohem užší interpretační prostor pro soudce, především v oblasti definic jednotlivých skutkových podstat zločinů spadajících do jurisdikce Soudu.

Mezinárodní trestní soud, i přes neutrální až negativní postoj některých velmocí (USA, Rusko, Čína), představuje v současné době fungující instituci, jež si pozvolna nachází místo v oblasti mezinárodního práva. Teprve samotná praxe Soudu postupně odkrývá problémy, jež Soud bude muset i ve spolupráci se státy vyřešit, aby v souladu s Preambulí Statutu splnil jednu ze svých hlavních funkcí, tj. skoncovat s beztrestností pachatelů nejzávažnějších zločinů, a tak přispět k prevenci takových zločinů a zajistit trvalou úctu k mezinárodní spravedlnosti a k jejímu výkonu.

Resumé

Der Internationale Strafgerichtshof stellt heute eine ständige und funktionelle Institution im Gebiet der internationalen Gerichtsbarkeit dar, die die schwersten Verbrechen, welche die internationale Gemeinschaft als Ganzes berühren (d.h. Völkermord, Verbrechen gegen Menschlichkeit, Kriegsverbrechen und Aggression) verfolgen soll. Der Gerichtshof beruht auf dem Grundsatz der Komplementarität. Das heißt, dass er nur dann tätig sein kann, wenn der Staat, der Gerichtsbarkeit über das Verbrechen hat, nicht willens oder nicht in der Lage ist, die Ermittlungen oder die Strafverfolgung ernsthaft durchzuführen. Dazu kommt noch die Voraussetzung, dass das Verbrechen im Gebiet oder durch den Staatsangehörigen dieses Staates begangen ist und dieser Staat Vertragspartei des Römischen Statuts ist. Das gilt nicht in den Situationen, die dem Gerichtshof die Sicherheitsrat übertragen hat. Aber auch hier wird geprüft, ob der betroffene Staat willens oder in der Lage ist, die Ermittlungen oder die Strafverfolgung ernsthaft durchzuführen.

Diese Arbeit wird in drei Teilen eingegliedert. Der erste Teil befasst sich kurz mit dem Weg, der zur Aufnahme des Römischen Statuts des Internationalen Strafgerichtshofs geführt hat. Es wird hier gezeigt, dass die Einrichtung des Internationalen Strafgerichtshofs ein Ergebnis Jahrzehnte dauernden Bemühungen ist. Vor allem die Internationale Militärgerichtshöfe in Nürnberg und Tokyo und beide ad hoc Strafgerichtshöfe für das ehemalige Jugoslawien und für Rwanda bedeuten wichtige Meilensteine in der Entwicklung des internationalen Strafrechts.

Der zweite Teil beschäftigt sich mit dem Statut des Internationalen Strafgerichtshofs und richtet sich vor allem auf seine Teile zwei und drei, das heißt überwiegend auf das materielle Recht. Das Statut wurde im Juli 1998 in Rom als vielseitiger Vertrag und vor allem als Kompromisslösung angenommen, was sich auch in manchen Bestimmungen des Statuts spiegelt.

Der dritte und letzte Teil hat die aktuelle Tätigkeit des Gerichtshofs zum Inhalt. Bis jetzt löst das Gericht vier Situationen: Demokratische Republik Kongo, Uganda, Zentralafrikanische Republik und Darfur. Erst die Praxis des Gerichtshofs zeigt, wie wichtig die Zusammenarbeit der Staaten mit dem Gerichtshof ist, weil er keine Zwangsmittel hat, um z. B. die Täter der Verbrechen vor Gerichtshof zu stellen. Das

Verfahren kann nämlich nur in Anwesenheit des Angeklagten stattfinden. Dies stellt kein großes Problem bei den Situationen vor, die dem Gerichtshof durch einen Vertragsstaat des Statuts unterbreitet sind. Vielmehr zeigt es sich bei der Situation in Darfur (Sudan), die dem Gerichtshof vom Sicherheitsrat unterbreitet war. Sudan ist nämlich keine Vertragspartei des Statuts und deshalb hat er keine Pflicht zur Zusammenarbeit mit dem Gerichtshof. Hier sollte der Sicherheitsrat seine Zwangsmaßnahmen ausnutzen, um Sudan zur Zusammenarbeit zu veranlassen. Dies gilt umso mehr, dass die Situation in Darfur dem Gerichtshof genau vom Sicherheitsrat unterbreitet war.

Nach herrschender Meinung der Rechtsprechung bedeutet die Errichtung des Internationalen Strafgerichtshofs einen entscheidenden Schritt auf dem Weg zur Gewährleistung der wirksamen Verfolgung der Täter schwerster Verbrechen, welche die internationale Gemeinschaft als Ganzes berühren. Unter Bezugnahme auf die Ergebnisse der Analyse der Geschichte, des Statuts und der aktuellen Tätigkeit des Gerichtshofes ist diese Arbeit zu gleicher Überzeugung gelangt.

Seznam zkratek

CAR:	Středoafriická republika (<i>Central African Republic</i>)
DRC:	Demokratická republika Kongo (<i>Democratic Republic of Congo</i>)
FNI:	<i>Front des Nationalistes et Intégrationnistes</i>
FPLC:	Vlastenecké síly za osvobození Konga (<i>Forces Patriotiques la Libération du Congo</i>)
FRPI:	Iturské hnutí za vlastenecký odboj (<i>Forces de Résistance Patriotique d'Ituri</i>)
Charta:	Charta Organizace spojených národů
ICTR:	Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu (<i>International Criminal Tribunal for Rwanda</i>)
ICTY:	Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii (<i>International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia</i>)
JEM:	Hnutí za spravedlnost a rovnost (<i>Justice and Equality Movement</i>)
Kodex:	Kodex zločinů proti míru a bezpečnosti lidstva
LRA:	Armáda Božího odporu (<i>Lord's Resistance Army</i>)
MLC:	Hnutí za osvobození Konga (<i>Mouvement de Libération du Congo</i>)
OSN:	Organizace spojených národů
SLM/A:	Súdánské osvobozené hnutí/armáda (<i>Sudan Liberation Movement/Army</i>)
Soud:	Mezinárodní trestní soud
Statut:	Statut Mezinárodního trestního soudu
UPC:	Svaz konžských vlastenců (<i>Union des Patriotes Congolais</i>)
UPC/RP:	Svaz konžských vlastenců/usmíření a mír (<i>Union des Patriotes Congolais/Réconciliation et Paix</i>)

Seznam použité literatury

Monografické publikace:

AHLBRECHT, H. *Geschichte der völkerrechtlichen Strafgerichtsbarkeit im 20. Jahrhundert*. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 1999.

AMBOS, K. *Internationales Strafrecht: Strafanwendungsrecht. Völkerstrafrecht. Europäisches Strafrecht*. München: C.H. Beck, 2006.

BÍLKOVÁ, V. *Úprava vnitrostátních ozbrojených konfliktů v mezinárodním humanitárním právu*. Praha: Eva Rozkotová – IFEC, 2007.

CASSESE, A. – GAETA, P. – JONES. J.R.W.D. *The Rome Statute of the International Criminal Court: A Commentary: Materials*. Oxford: Oxford University Press, 2002.

CASSESE, A. – GAETA, P. – JONES. J.R.W.D. *The Rome Statute of the International Criminal Court: A Commentary: Volume I*. Oxford: Oxford University Press, 2002.

CASSESE, A. – GAETA, P. – JONES. J.R.W.D. *The Rome Statute of the International Criminal Court: A Commentary: Volume II*. Oxford: Oxford University Press, 2002.

CÍSAŘOVÁ, D. – Fenyk, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: Linde, 2006.

JUNCK, Ch. *Die Gerichtsbarkeit des Internationalen Strafgerichtsofs: Vorbedingungen und Auslösemechanismen nach dem Römischen Statut vom 17. Juli 1998*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2006.

MRÁZEK, J. *Dokumenty ke studiu mezinárodního práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005.

NOVOTNÝ, O. – VANDUCHOVÁ, M. a kol. *Trestní právo hmotné: I. Obecná část*. 5. vydání. Praha: ASPI, 2007.

OUTRATA, V. a kol. *Dokumenty ke studiu mezinárodního práva a politiky I*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1963.

POTOČNÝ, M. - ONDŘEJ, J. *Dokumenty mezinárodního práva II*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum, 1996.

POTOČNÝ, M. – ONDŘEJ, J. *Vybrané dokumenty ke studiu mezinárodního práva veřejného V.: Pokojné řešení sporů a právní úprava ozbrojených konfliktů*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 1992.

POTOČNÝ, M. - ONDŘEJ, J. *Vybrané dokumenty ke studiu mezinárodních organizací*. 2. doplněné a rozšířené vydání. Praha: Nakladatelství Karolinum, 1998.

ŠTURMA, P. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2002.

THEISSEN, G. *Der Internationale Strafgerichtshof: Fünf Jahre nach Rom*. Berlin: Deutsches Institut für Menschenrechte, 2004.

TRIFFTERER, O. *Commentary on the Rome Statute of the International Criminal Court: Observers' Notes, Article by Article*. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 1999.

WERLE, G. *Völkerstrafrecht*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2003.

Příspěvky ve sbornících:

ŠTURMA, P. Princip komplementarity a spouštěcí mechanismus Mezinárodního trestního soudu. In *Medzinárodný trestný súd na začiatku 21. storočia: zborník z medzinárodnej konferencie*. Bratislava: Slovenská spoločnosť pre medzinárodné právo pri Slovenskej akadémii vied, 2007, s. 21-40.

Odborné články:

BÍLKOVÁ, V. Afrika: laboratoř mezinárodního trestního soudnictví. *Mezinárodní politika*, 2007, roč. XXXI, č. 5, s. 16-18.

BÍLKOVÁ, V. Dárfúrská dilemata Mezinárodního trestního soudu. *Mezinárodní politika*, 2009, roč. XXXIII, č. 11-12, s. 43-45.

BÍLKOVÁ, V. Ratifikace statutu Mezinárodního trestního soudu opět na stole. *Právní rozhledy*, 2008, roč. 16, č. 11, s. II.

ČEPELKA, Č. Mezinárodní trestní soudnictví. *Právník*, 1999, roč. CXXXVIII, č. 10, s. 897-916.

JANDA, I. Myšlenka mezinárodního trestního soudu. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 1996, roč. 4, č. 3, s. 445-452.

JÍLEK, D. Přemítání o založení Mezinárodního tribunálu pro stíhání osob odpovědných za závažná porušení mezinárodního práva humanitárního spáchaná na území bývalé Jugoslávie od roku 1991. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 1996, roč. 4, č. 1, s. 53-65.

KAVĚNA, M. Ústava ČR a ratifikace Římského statutu Mezinárodního trestního soudu. *Trestněprávní revue*, 2003, roč. 2, č. 12, s. 360-362.

KRATOCHVÍL, J. Římský statut Mezinárodního trestního soudu není v rozporu s ústavou. *Právní rozhledy*, 2007, roč. 15, č. 15, s. 537-543.

LUKÁŠEK, L. Mezinárodní trestní soud – historický vývoj, současný stav a stručný rozbor jeho Statutu. *Právník*, 1999, roč. CXXXVIII, č. 12, s. 1140-1160.

MALENOVSKÝ, J. Znovu k navrhované ratifikaci Římského statutu Mezinárodního trestního soudu. *Trestněprávní revue*, 2007, roč. 15, č. 22, s. 803-809.

PĚNKAVA, P. Mezinárodní trestní soud pro bývalou Jugoslávii: základní přehled jeho vzniku, struktury a výsledků jedenáctileté činnosti. *Bulletin advokacie*, 2006, č. 6, s. 41-44.

PIPEK, J. Mezinárodní trestní soud – k některým aspektům Římského statutu. *Trestněprávní revue*, 2004, roč. 3, č. 2, s. 39-46.

POPENKOVÁ, M. Aktuální vývoj v otázce definice zločinu agrese ve smyslu čl. 5 Římského statutu Mezinárodního trestního soudu. *Právník*, 2004, roč. 147, č. 5, s. 555-585.

POPENKOVÁ, M. Mezinárodní trestní soud: reálně fungující instituce. *Mezinárodní politika*, 2006, roč. XXX, č. 5, s. 39-40.

SUNARDI, T. Mezinárodní trestní soud a jeho předchůdci. *Mezinárodní vztahy*, 2000, č. 1, s. 36-46.

ŠTURMA, P. Definice zločinů a další hmotněprávní aspekty v Římském statutu Mezinárodního trestního soudu. *Trestněprávní revue*, 2002, roč. 1, č. 2, s. 43-50.

ŠTURMA, P. Jurisdikce Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii (k prvnímu rozsudku ve věci Tadić). *Právní rozhledy*, 1996, roč. 4, č. 9, s. 428-432.

ŠTURMA, P. K mezinárodnímu trestnímu soudnictví na začátku 21. století. *Mezinárodní politika*, 2001, roč. XXV, č. 6, s. 8-9.

ŠTURMA, P. Procesní aspekty v Římském statutu Mezinárodního trestního soudu. *Trestněprávní revue*, 2002, roč. 1, č. 4, s. 97-103.

ŠTURMA, P. Římský statut vstupuje v platnost. *Právní zpravodaj*, 2002, roč. 3, č. 7, s. 6-8.

ŠTURMA, P. Vývoj v oblasti stíhání zločinů podle mezinárodního práva během poslední dekády 20. století: současné mezinárodní trestní tribunály OSN. *Evropské a mezinárodní právo*, 2000, roč. IX, č. 9-10, s. 3-18.

ŠTURMA, P. Význam přijetí Statutu Mezinárodního trestního soudu. *Právní rozhledy*, 1999, roč. 7, č. 1, s. 8-14.

Odborné články v elektronické verzi:

AMBOS, K. Der neue Internationale Strafgerichtshof: Funktion und vorläufige Bewertung. *Jahrbuch Menschenrechte* [online]. 2000, [cit. 2010-3-25]. Dostupné z <<http://www.jahrbuch-menschenrechte.de/>>.

AMNESTY INTERNATIONAL. Internationaler Strafgerichtshof – Der Sicherheitsrat muss die Erneuerung der widerrechtlichen Resolution 1422 verweigern. *Jahrbuch Menschenrechte* [online]. 2004, [cit. 2010-3-25]. Dostupné z <<http://www.jahrbuch-menschenrechte.de/>>.

HOEPFEL, F. – SCHWEIGER, R. Der Internationale Strafgerichtshof: erste Schritte. *Jahrbuch Menschenrechte* [online]. 2006, [cit. 2010-3-25]. Dostupné z <<http://www.jahrbuch-menschenrechte.de/>>.

CHAITIDOU, E. Rechtsprechungsübersicht: Aktuelle Entwicklung am Internationalen Strafgerichtshof. *Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik (ZIS)* [online]. 2008, 3. Jahrg., Ausgabe 8 [cit. 2010-3-17]. Dostupné z <<http://www.zis-online.com/>>.

KAUL, H.-P. Der Internationale Strafgerichtshof nach fünf Jahren – Ein Erfahrungsbericht aus richterlicher Sicht. *Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik (ZIS)* [online]. 2007, 2. Jahrg., Ausgabe 13 [cit. 2010-3-23]. Dostupné z <<http://www.zis-online.com/>>.

KOCH, A. Über den Wert der Verbrechenstelemente („Elements of Crimes“) gem. Art. 9 IStGH Statut. *Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik (ZIS)* [online]. 2007, 2. Jahrg., Ausgabe 4 [cit. 2010-3-25]. Dostupné z <<http://www.zis-online.com/>>.

Internetové stránky:

<http://www.icc-cpi.int/>

<http://www.iccnw.org/>

<http://www.icty.org/>

http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/6966/_s.155/699/place

<http://treaties.un.org/>

<http://www.un.org/en/documents/>

<http://www.unictr.org/>

<http://www.wikipedia.org/>

Legal basis and current activity of the International Criminal Court

Klíčová slova: Mezinárodní trestní soud, zločiny podle mezinárodního práva

Keywords: International Criminal Court, Crimes under international law